

قال الله تعالى:

{ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ
الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا }

Yüce Allah Kur'ân-ı Kerim'de Ehl-i Beyt Hakkında Şöyle
Buyurmuştur:

**"Allah sadece siz Ehl-i Beyt'ten tüm kötülükleri gidermek
ve sizi tertemiz kılmak ister."**

(Ahzâb / 33)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Sünnî ve Şii kaynaklarında Allah Resülü'nden (s.a.a) rivayet edilen çok sayıdaki hadis, bu ayetin Âl-i abadan olan beş kişi hakkında nazil olduğunu, Ehl-i Beyt ifadesinin onlara has bir ifade olduğuna ve onların Muhammed (s.a.a), Ali, Fatıma, hasan ve Hüseyin (Allah'ın selamı onların üzerine olsun) olduğuna delalet etmektedir. Örnek olarak bk: Müsned-i Ahmed (h. 241), c.1, 331; c.4, s.107; c.6, s.292 ve 304; Sahih-i Müslim (h. 261), c.7, s.130; Sünen-i Tirmizî (h. 279), c.5, s.361 ve...; es-Sünenü'l-Kubra, Nesaî (303), c.5, s.108 ve 113; ez-Zeriyetu't-Tahireti'n-Nebeviyye, Dulabî (h.310), s.108, el-Müstedrek-u Ale's-Sahihayn, Hakim Nişaburî (h. 405), c.2, s.416; c.3, s.133, 146 ve 147; el-Burhan, Zerekşî (h.794), s.197; Fethu'l-Barî, Şerh-u Sahih-i Buharî, İbn Hacer Askalanî (h.852); c.7, s.104; Usul-i Kâfî, Kuleynî (h.328), c.1, s.287; el-İmamet-u ve't-Tebşiret-u İbn Babeveyh (h.329), s.47, h.29; Deaimu'l-İslam, Mağribî, (h.363), s.35 ve 37; el-Hisal, Şeyh Saduk (h.381), s.403 ve 550; el-Emalî, Tusî (h.460), h:438, 482, 783 ve yine aşağıdaki kaynaklarda bu ayetin tefsirine bakınız: Camiu'l-Beyan, Taberî (h.310); Ahkamu'l-Kur'an, Cessas (h.370); Esbabu'n-Nüzul, Vahidî (h.468); Zadu'l-Mesir, İbn Cevzî (h.597); el-Cami-u Li Ahkami'l-Kur'an, Kurtubî (h.671); Tefsir-i İbn Kesir, (h.774), Tefsir-i Sa'lebî (h.825); ed-Durru'l-Mensur, Siyutî (h.911); Fethu'l-Kadir, Şevkanî (h.1250); Tefsir-i Ayyaşî (h.320); Tefsir-i Kummî (h.329); Tefsir-i Fırat-ı Kufî (h.352), ulu'l-emir ayetinin altında; Mecmau'l-Beyan, Tabersî (h.560) ve çok sayıdaki diğer kaynaklar.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: |
إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ:
كِتَابَ اللَّهِ، وَعِزَّتِي أَهْلَ بَيْتِي،
مَا إِن تَمَسَّكُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا
أَبَدًا، وَإِنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى
يُرَدَّا عَلَيَّ الْخَوْضَ.

(صحيح مسلم، ج ٧، ص ١٢٢، سنن دارمي، ج ٢، ص ٤٣٢، مسند احمد،
ج ٣، ص ١٤، ١٧، ٢٦، ٥٩، ج ٤، ص ٣٦٦، ٣٧١، ج ٥، ص ١٨٢، مستدرک
حاکم، ج ٣، ص ١٠٩، ١٤٨، ٥٣٣، و...)

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmaktadır: “Ben sizin aranızda iki paha biçilmez emanet bırakıyorum: – Biri–Allah’ın kitabı ve –diğeri–itretim, Ehl-i Beytim. Bu ikisine sımsıkı sarıldığımız müddetçe asla sapmazsınız. Bu ikisi Kevser havuzunun başında bana varıncaya kadar birbirinden ayrılmazlar.

(Sahih-i Müslim, c.7, s.122; Sünen-i Daremi, c.2, s.432; Müsned-i Ahmed, c.4, s.14, 17, 26, 59, c.4, s.466, 471, c.5, s.182; Müstedrek-i Hakim, c.4, s.109, 148, 533 vs...)

Abdullah İbn Sebe

Abdullah İbn Sebe

Dünya Ehl-i Beyt Kurultayı

Mütercim:
Vahdettin İNCE

Dünya Ehlibeyt (a.s) Kurultayı

نام کتاب: فی رحاب اهل البیت^ع ج 43 عبدالله بن
سبأ من منظور آخر
تهیه کننده: اداره ترجمه مجمع جهانی اهل بیت^ع
مؤلف: گروه پژوهش - اسد حیدر
مترجم: وحدت دین اینچه
زبان ترجمه: ترکی

ABDULLAH İBN SEBE

Yazan: Dünya Ehlibeyt Kurultayı Telif Heyeti

Çeviren: Vahdettin İNCE

Tashih: Cafer BENDİDERYA

Son Okur: Murtaza Turabi

Hazırlayan: Kültürel Yardımcılık, Tercüme Bürosu

Dizgi ve Mizanpaj: Derya

Baskı: Leyla

Baskı Sırası: 1. Baskı

Baskı Tarihi: 2010

Yayımlayan: Dünya Ehlibeyt Kurultayı

Tiraj: 3000

ISBN: 975-6640-37-5

Site : www.ahl-ul-bayt.org

e-mail: info@ahl-ul-bayt.org

Baskı Hakları Yayıncıya Aittir

İÇİNDEKİLER

YAYINCININ ÖNSÖZ—9

GİRİŞ—13

Ebu Zehv—15

Muhammed Ebu Zehra—17

Ahmed Emin—19

El-Hatib—20

Nereden Nereye?—23

Medine-i Münevvere—29

Kaynak—31

Taberi'nin Haberleri—34

Senet—36

Rivayet Zincirindeki Rical—38

Tahkik—41

1- Sırrı—42

2- Şuayb kimdir?—44

3- Seyf kimdir?—44

Atiyye Kimdir?—45

Seyf b. Ömer terazide—45

Senin Delilinle Seni Çürütüyoruz...—54

Ebu Zer el-Gıfari—57

Ammar b. Yasir—60

Zeyd b. Savhan—64

MESELENİN ÖZÜ—67

YAYINCININ ÖNSÖZ

İhtilaf insanların tabiatından kaynaklanan bir durumdur; Allah Teala güzel ihtilafların iman çerçevesinde kalmasını ister; işte bu nedenle şimdiye kadar ihtilafa düşen kişilerin tümünün kabul ettiği sabit bir ölçü yoktur. Oysa Allah Teala, insanlar ihtilaf ettikleri konuda müracaat etmeleri için Kur'an'ı indirdi.¹

Bu eşsiz hak dışında dünya işleri hiçbir şeyle yoluna girmez. Mutlak tevhid kuralı üzerine kurulan Kur'an-ı Kerim de bunu vurgulamaktadır. Daha sonra inhiraf ve sapmalar meydana gelmiş, hurafe ve efsaneler ortaya çıkmış, nihayet insanlar bu büyük kaynaktan uzaklaşmışlardır.

Buradan anlaşılıyor ki, insanlar heva ve heveslerine uyarak azgınlık ve dalalete düşmeleri söz konusu olduğu için hak ve batıl konusunda hakem olamazlar.

Kur'an-ı Kerim nazil olmasına rağmen, heva ve hevesler insanları şuraya buraya çekmekte, tamahları, eğilimleri, korku ve dalaletler onları Kur'an'ın hükmünü kabullenmekten ve Kur'an'ın hükümlerine götürecek hakka müracaat etmekten alıkoymaktadır.

Kur'an-ı Kerim'in apaçık nassına göre² insanları ihtilaf ve inada sürükleyen etken haddi aşmak ve azgınlıktır.

İhtilaf ve tefrikanın diğer bir nedeni ise cehalettir. Cahil, bilmediği şeyi âlimden sormalıdır. Nitekim Allah Teala şöyle buyuruyor: "**Bilmiyorsanız zikir ehline sorun.**"³

İşte bu nedenle cahilin, aklın kabul ettiği ve akıl sahiplerinin

1- Bakara, 213.

2- Bakara, 213.

3- Enbiyâ, 7; Nahl, 43.

uyguladıkları bu ilkeyi çiğnemesi haddi aşmak, ihtilaf ve tefrikayı önleyecek apaçık kuralları ayaklar altına almaktır.

İslam, gerçekleri Kur'an-ı Kerim'e ve kendi nefsinden konuşmayan, konuştuğu her şey bir vahiy olan Resulullah'ın (s.a.a) sünnetine yansıyan Allah'ın ebedi dinidir.

Allah ve Resulü, Efendimizin hayatında olduğu gibi vefatından sonra da ümmetin ihtilafa düşeceğini biliyorlardı.

İşte bu nedenle Resulullah'tan (s.a.a) sonra ümmetin Allah Resulü'nü (s.a.a) izlemesi için Kur'an-ı Kerim onlar için bir meşale kılınmış, anlayıp tefsir edemedikleri konular için de onlara Ehl-i Beyt (a.s) sunulmuştur. Çünkü Ehl-i Beyt (a.s) her türlü çirkinlik ve kötülükten temiz tutulmuş, Kur'an-ı Kerim onların dedesi Muhammed Mustafa'ya (s.a.a) nazil olmuş, onlar da Kur'an'ı ondan almış, idrak ederek uygulamışlardır. Allah Teala onlara hiç kimseye vermediği bir şeyi vermiştir... Nitekim Resulullah (s.a.a) da meşhur Sekaleyn hadisinde onların kapsamlı merciliklerini vurgulamıştır. Böylece onlar da büyük bir gayretle Allah'ın dinini ve Kur'an-ı Kerim'i yanlış anlaşılma ve yanlış tefsir edilmekten korumaya çalışmış ve onun yüce anlamlarını insanlara anlatmak ve açıklamak yolunda çaba harcamışlardır. Böylece ümmetin mercii ve Müslümanların sığınağı olmuşlar, büyük bir sabırla zihinlerde oluşan soru ve şüpheleri gidermişlerdir. Onların bize ulaşan mirasları, kendilerine soru yöneltenlere ve onlarla konuşanlara karşı sergiledikleri güzel muamelelerini, güç ve derinliklerini ortaya koymaktadır; bu da onların ilmi merciliklerine delalet etmektedir.

Ehl-i Beyt (a.s) Mektebinin koruduğu ve izleyicilerinin yok olup gitmekten muhafaza ettikleri Ehl-i Beyt (a.s) mirası İslam öğretilerinin çeşitli dallarına yer veren kapsamlı bir okuldur. Bu okul asırlar boyunca bu berrak sudan almaya hazırlıklı kişiler yetiştirmiş, İslam ümmetine Resulullah'ın Ehl-i Beyt'ini (a.s) izleyen büyük alimler sunmuş, yurt içi ve yurt

dışından gelen çeşitli düşüncelere sağlam ve ikna edici cevaplar vererek şüphelerini yok etmiştir.

Dünya Ehl-i Beyt (a.s) Kurultayı, üzerine düşen sorumluluğu göz önünde bulundurup Ehl-i Beyt (a.s) çizgisi ve olanların yüce mektebini izleyerek risalet harimini savunmaya, çeşitli mezhep mensupları ve İslam düşmanlarının onun gerçeklerini gizleyip yok etmek amacıyla yönelttikleri tehditleri azimli bir şekilde defetmeye ve asırlar boyu onlara iyi bir şekilde karşı koymaya girişmiştir.

Bu konuda Ehl-i Beyt (a.s) Mektebi ulehasının kitaplarında yer alan tecrübeler gerçekten kendi alanında paha biçilmez bir değer taşımaktadırlar; çünkü bu tecrübeler akıl ve delile, çirkin taassup ve heveslerden arınmış bilimsel temellere dayanmaktadırlar; ayrıca selim fitrat, akıl ve mantığın ölçüleri doğrultusunda ulema ve düşünürlerle hitap etmektedir.

Dünya Ehl-i Beyt (a.s) Kurultayı, geçmiş asırlarda ve özellikle günümüzde İslam ve Müslümanlara karşı kin güden bazı çevrelerin internet kanalları vb. araçlarla gündeme getirdikleri şüphelere verdiği reddiye, soru-cevap ve tartışmalarla elde ettiği zengin tecrübeleriyle hakikate susamışlar için yeni bir çağ açmıştır. Bu doğrultuda her türlü çirkin davranıştan kaçınmaya özen göstermiş, akıl ve ruhların çok hızlı bir şekilde mükemmelleşmeye doğru gittiği bir sırda Ehl-i Beyt (a.s) Mektebinin bütün âleme sunduğu gerçeklerden gereğince yararlanılması için düşünürleri ve hakikat taliplerini harekete geçirmeyi azmetmiştir.

Burada şuna da değinmemiz gerekiyor ki, bu araştırma mecmuası Hüccetü'l-İslam Şeyh Ebulfazl İslamî'nin başkanlığında, ilim ve fazilet sahibi arkadaşlarının yardımıyla özel bir heyette hazırlanmıştır. Bu mecmuanın hazırlanmasında emeği geçen kişiler şunlardır: Seyyid Munzir Hekim, Şeyh Abdülkerim Behbehani, Seyyid Abdurrahim Musevî, Şeyh Abdülemir Sultanî, Şeyh Muhammed Eminî, Şeyh Muhammed

Haşim Amulî, Seyyid Muhammed Rıza Âl-i Eyyub, Şeyh Ali Behramî, Hüseyin Salihî ve Azim Ukabî.

Bu mecmuada emeği geçen yukarıdaki kişilerle birlikte her biri bu araştırmadan bir bölümünü inceleyip değerli görüşlerini belirten ilim ve fazilet sahibi, araştırmacı Şeyh Muhammed Hadî Yusufî Garavî, Şeyh Caferu'l-Hadî, Üstad Sahib Abdulhamid'e ve bu eseri Türkçe'ye kazandıran sayın "Cafer Bendiderya"ya teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Arzu ve ümidimiz yüce Rabbimizin üzerimize bırakmış olduğu risaletin bir bölümünde yeterli çabayı harcamış olmaktır. O Rabbimizin ki, hak dini bütün dinlerden üstün kılmak için elçisini hidayet ve hak din üzere gönderdi. Şahid olarak Allah yeter.

**Dünya Ehl-i Beyt (a.s)
Kurultayı
Kum**

GİRİŞ

İslam tarihiyle ilgili olup da Abdullah b. Sebe'nin önemli bir yer almadığı, sayfalar dolusu açıklamalarla değinilmediği çok az kitap vardır.

Bu mevhum adamı çeşitli suretlerde tasvir etmiş, farklı görüntüler altında sahneye çıkarmışlar. Bazen korkuların kol gezdiği, tozun dumana katıldığı olayların arasına dalan bir cengâver, bazen ardı arkası kesilmeyen göçlere ve uzun seferlerin zorluklarına katlanan bir kahraman olarak çıkarmışlar karşımıza. Bir bakıyorsun Medine'de, bir bakıyorsun Mekke'de ortaya çıkıyor. Oradan Basra'ya, sonra Kufe'ye geçiyor. Birden Şam'da sahne alıyor. Çöller, sahralar dolaşiyor, vadileri, dağları aşılıyor. Her yerde o. Büyülü bir deniz dalgası, gözlerin ışığını alan bir şimşek. Sesten daha hızlı hareket ediyor.

Dinsizliğin ve şirkin davetçisidir. Görüşleriyle insanları yoldan çıkarır, sözleriyle akılları zehirler. Yahudiliğin ilkelerine, Zerdüştiliğin inancına çağırır. Akıllar üzerinde karşı konulmaz bir hakimiyeti, düşünceleri egemenliği altına alan akıl almaz bir heybeti var. Söylüyor; anında tasdik ediliyor. Emrediyor; derhal uygulanıyor. Arapları esasının bir işaretiyle istediği tarafa sevk edebiliyor. Söylendiğine göre –evet böyle söylüyorlar ve bu söz ne büyük bir iftiradır– birçok sahabe–maazallah– emrine giriyor, ilkelerine inanıyor. Örneğin Hz. Muhammed'in (s.a.a) medresesinden mezun olmuş, Resulullah'ın (s.a.a), doğruluğuna şahitlik ettiği Ebu Zer, Allah yolunda annesi ve babasıyla birlikte işkenceler çekmiş Ammar b. Yasir onun davetinin destekçileriymişler! Onun inancını taşıyorlarmış! Onun fikirlerinden etkilenmişlermiş!

Mesela Ebu Zer'in, Allah'ın malını belli bir zümrenin elinde dolaşan bir servete, Allah'ın kullarını da kölelere dönüştüren servet sahiplerine karşı başlattığı isyan –iftiraya bakın– onun

eseriymiş! Osman'a karşı gerçekleşen ayaklanmayı o tertiplemiş. Cemel savaşını o kızıştırmış, siffin savaşı onun emriyle başlamış! Şiinin ilkeleri onun düşüncelerinden ve görüşlerinden derlenmişmiş... vs...

Şu akıl tutulmasına bakın! Şu sefih görüşlere bakıp da yanmayın! Ne pespaye hayaller Allah'ım! Ya şu hakkın örtbas edilip batılın göğe çıkarılmasına ne demeli!

Hiç kuşkusuz akıl ile hakikat arasına engel konulmasından, hakikatin, karanlık ve ıssız çöllerde ihtilaflara, çarpıtmalara ve saptırmalara bulaştırılmasından daha korkunç bir hadise olamaz. Nitekim böyle bir çarpıtma ve güdümlenmelidir ki İbn Sebe yalanına inanılmış ve bunun neticesinde bizim çürütmeye çalıştığımız onca iddiayı içeren nice kitaplar kaleme alınmıştır.

Ama meselenin arka planına bakmanın ve bu efsanenin ortaya çıkışının gerçek sebebini gözler önüne sermenin, asıl aktörün derin bir sessizlik içinde kirlî elleriyle arkasında yer aldığı bu sahte figürü teşhir etmenin zamanı gelmiştir artık.

Dinin mukaddesatıyla istediği gibi oynayan, Müslümanların birliği yolunun seçilemez hale gelmesi için tozu dumana katan bu karanlık elleri bu gün bir titremedir, can alıcı bir telaştır almış. Çünkü arkasına gizlendikleri perdenin kaldırılma zamanının geldiğini fark ediyorlar. Maskelerini yırtılıp gerçek yüzlerinin sergilemesinin an meselesi olduğunu anlıyorlar. Ayrılığın, tefrikanın tehlikesini fark eden kitlesel bilinç yükselmesi bu düzenbazlar açısından tehlike çanlarının çalınması demektir.

“İbn Sebe meselesini ele almanın, gündeme getirmenin bu gün için bir yararı yoktur. Çünkü zaman değişmiştir. Bu mesele de geçmişin mezarlığına gömülmüştür. Mazinin mezarlarını yeniden deşmenin, dürülüp kaldırılmış, zamanın hazmettiği eski defterleri açmanın herhangi bir doğru tarafı yoktur.” diyenler yanılıyorlar.

Onlara şunu diyebiliriz: Bu mesele, bazılarının vehmettiği gibi

dürülmüş sahafelerden, unutulup gitmiş konulardan değildir. Bilakis her vakit taze ve yenidir. Üzerinden ne kadar uzun bir zaman geçerse geçsin değişmez. Her vakit yayılma istidadındadır, her an dayanacağı yeni üsler bulabilecek kıvraklıktadır. Günümüzün yazarlarının Şiayı eleştirmek için bulabilecekleri bolca malzeme üretme kabiliyetine sahiptir. Bu gibi yazarların başında, ihtilaflara yol açan gedikleri kapatmaları, zor zamanların, zulüm asırlarının ifsat ettiği tarafları ıslah etmeleri beklenen koca koca alimlerin, şeyhlerin bulunması da ayrıca üzüntü vericidir.

Genç Müslüman beyinleri, bütün ümmetin yararına olacak şekilde aydınlatmaları beklenen üstadlar vardır ne yazık ki bu kirliliğin parçaları olmuş zümreler arasında.

Ne yazık ki bunlar fitnenin etkenlerine teslim olmuşlardır. Oysa buna karşı bilinçli bir tavırla durmaları kendilerine daha çok yakışırdı. Yetişen yeni nesilleri eğitmek, İslam ümmetine hizmet etmek, ilmi tespit ve nakillerde İslami metoda uymak, eleştiride itidal sınırını aşmamak gibi omuzlarına bindirilmiş sorumluluklarına göre hareket etmeleri daha uygun olurdu.

Bu gibi zatların İbn Sebe olayıyla ilgili olarak yazdıklarından, birçok değerlendirmelerini dayandırdıkları çıkarımlarından bazı örnekler sunmak istiyoruz:

Ebu Zehv

Şeyh Muhammed Ebu Zehv-Ezher-i şerif ulemasındandır. Şu anda Usul-u Fıkıh fakültesinin profesörüdür¹- “Şiilik, İslam düşmanlarının arkasına gizlendikleri bir perdedir” başlığı altında şunları söylüyor:

“Benim kesin kanaatim şu dur ki: Şiilik, fars, Yahudi, Rum ve benzeri birçok milletten İslam düşmanlarının dine karşı komplo

1- el-İmam es-Sadık (a.s) ve'l mezahibu'l Erbaa kitabı kaleme alındığı sırada.

kurmak ve bu İslam devletinin düzenini devirmek amacıyla arkasına gizlendikleri bir perdedir...”

Devamla şunları söylüyor: İslam düşmanları içeri sızabilecekleri zayıf kapılar aramaya başladılar. Sonunda amaçları açısından en uygun ve en etkili kapının hile ve aldatma olduğuna karar verdiler. İçlerinden bir grup Müslümanlığını ilan etti. Bunlar, Ehl-i Beyt sevgisi ve Hz. Ali'ye haksızlık edenlere buğzetmekle temayüz etmiş Şia mezhebine girdiler. Sonra onları fitne ve helaka sürükleyici davranışların içine girdiler. Nitekim Şianın içinde yaydıkları ve büyük kısmı dinin temelini yıkmaya, İslamın öğretilerinden ve hükümlerinden sıyrılmaya dönük bozuk inançlarla onların birçoğunu sahih dinden uzaklaştırdılar. Tarihçilerin belirttiğine göre bu fitnenin temelini Yahudi bir adam olan Abdullah . Sebe atmıştır. Bu adam Ali sevgisinde aşırı gitmiş ve sonunda Allah'ın ona hulul ettiğini iddia etmiş. Sonra da halkı Osman'a karşı ayaklanmaya çağırmıştır...”

Kardeşimiz Şeyh Muhammed Ebu Zehv böyle diyor ve kesin kabullerini gibi tereddütsüz sıralıyor iddialarını. Öğrencilerine anlatıyor. Böylece nesillerden beri devam edip gelen ve Yahudilerin Müslümanlara karşı zafer kazandıkları fikrini inceden inceye işleyen mesajı bir kez daha iletiyor. Şunu demek istediğinin farkında değildir: bir tek Yahudi hilesi ve kurnazlığıyla Muhammed'in (s.a.a) ashabını parmağında oynatmış, onları sinsice planlarını uygulayan araçlar haline getirmiş, çağrısıyla onların kafasını karıştırıp fitneye düşürmüştür. Onlar da düşünmeden onun çağrısını kabul etmişler ve emirlerini yerine getirmişler. Başka hiçbir etken yok ortada. Sadece bir tane yahudinin propagandası. Davetine icabet etmişler, iradesine uymuşlar. Haşa! Onlar bu aşağılık duruma, bu onur kırıcı düzeye düşmekten yücedirler. Ama Şeyh-Allah selamet versin-ikna olmuş gibi, hem de böyle düşünmesini gerektirecek ciddi bir kanıt yok iken. Ne diyelim, Allah bize ve ona hidayet versin.

Muhammed Ebu Zehra

Kahire Üniversitesi Hukuk Fakültesi İslam Şeriati Profesörü Şeyh Muhammed Ebu Zehra–Osman zamanındaki fitnelerin ortaya çıkmasına yol açan sebepleri saydıktan sonra–şöyle diyor¹: Osman’ın yakın akrabalarından valiler tayin etmesinin neticesinde akrabalarını kayırma suçlamasına yönelik etkenler harekete geçti. Bu valilerin bazısının İslami bir geçmişleri yoktu. Abdullah b. Sa’d b. Ebu Serah gibi bazıları da irtidat ettikleri için peygamber (s.a.a) tarafından haklarında ölüm emri çıkarılmıştı. Osman, Amr b. As’tan sonra onu vali yaptı. Öbürü de–İbn As– bundan dolayı insanları Osman’a karşı kışkırtmaya başladı. Şöyle diyordu: Allah’a yemin ederim ki karşıma bir çoban çıksa, onu da Osman’a karşı kışkırtırdım.” Abdullah’ı vali tayin etmekle birlikte hakkında kötü sözler yayılmaya başladı. Çünkü insanlar onun hakkında ileri geri konuşuyorlardı. Bunun sebebi, onun önce inanan, sonra inkar eden ve Peygamberi (s.a.a) yalanlayan bir adam olmasıydı...

Devamla şöyle diyor: “Bunun sebeplerinden biri, belki de en büyüğü İslama kin duyan grupların varlığıydı. Bunlar, İslamın gölgesinde yaşıyorlardı, ama Müslümanlara her türlü tuzağı kurmaktan da kaçınmazlardı. İslam elbisesini geçirmişlerdi üzerlerine. Zahiren İslama girmişlerdi. Ama içleri itibariyle kafirdiler. Bu fırsat çıkınca karşılarına Zinnureyn (Osman) hakkında kötü şeyler söylemeye, Ali b. Ebutalib’in iyiliklerini sayıp dökmeye başladılar. İslam memleketinde intikam duygusunu kaşındıkça kaşındılar. Bazı valilerin uygulamalarını propagandalarına malzeme yaptılar. Hiç kuşkusuz bu kumpasın baş tağutu Abdullah b. Sebe’ydi. İbn Cerir et–Taberi onun hakkında şunları söylüyor:

“Abdullah b. Sebe, San’a’lı bir yahudiydi. Annesi siyahtı. Osman zamanında Müslüman oldu. Sonra halkı saptırıp yoldan

1– Bkz. el–Mezahibu’l–İslami, s. 46–47.

çıkarmak maksadıyla İslam memleketlerinde dolaşmaya başladı. Önce Hicaz bölgesini gezdi. Sonra Basra’ya oradan da Şam’a gitti. Şam halkından hiç kimseyi etkileyemedi. Sonunda onu Şam’dan kovdular. Oradan Mısır’a gitti. İnsanlara anlattığı hususlardan biri şuydu: İsa’nın bir gün döneceğini iddia edip de Muhammed’in dönmeyeceğini söyleyenlere hayret ediyorum. Halbuki Allah şöyle buyurmuştur: **“Kur’an’ı sana farz kılan Allah, elbette seni (yine) dönülecek yere döndürecektir.”** (Kasas, 85) Ayrıca Muhammed, İsa’dan daha çok dönmeye layıktır...

Sonra insanlara şunları söyledi: Bu güne kadar bin peygamber gelmiştir. Her peygamberin bir vasisi vardır. Muhammed’in (s.a.a) vasisi de Ali’dir. Buna şu sözleri de eklemiştir: Muhammed peygamberlerin sonuncusu, Ali de vasilerin sonuncusudur.

Ardından şunları anlattı: Osman halifelîği haksız yere almıştır. Resulullah’ın (s.a.a) vasisi dururken o halife olamaz. Bu iş için uyanın, harekete geçin. Emirlerinizi bu noktada eleştirin. Marufu emretme ve münkeri nehyetme görüntüsüyle hareket edin ki insanların size meyletmesini sağlayasınız... Sonra davetçilerini her tarafa yaydı. Şehirlerde fesat çıkaran kimselerdi bunlar. Onunla yazışıyorlardı. Gizlice insanları görüşlerini benimsemeye çağırıyorlardı. Marufu emretme ve münkeri nehyetme görüntüsü altında hareket ediyorlardı. Memleketin her bir yanına yazılar gönderiyorlardı. Yazılarında valilerin ayıplarını işliyorlardı. Kendileriyle aynı görüşü paylaşanlarla bu minval üzere yazışıyorlardı. Geniş bir propaganda alanı bulmuşlardı. Açıkta söylediklerinden farklı bir şey istiyorlardı. İzhar ettiklerinden farklı bir niyet gizliyorlardı içlerinde.

Tarihçilerin şeyhi “Taberi”nin Müslümanları ifsat etmek için kompo kuran bu adamların tavırlarını nasıl açıkladığını görüyoruz. Bunlar, Osman’ın bazı valilerinin olumsuz davranışlarını gerekçe göstererek sapık fikirleri ve ayrılıkçı düşünceleri yayıyorlarmış.

Yazar devamla şunları söylüyor: Şiiler ve onlarla birlikte bazıları köklerinin peygamberin (s.a.a) vefat vaktine kadar dayandığını ileri sürseler de Şia mezhebi bu fitnelerin gölgesinde doğup gelişti.¹

Ahmed Emin

Ahmed Emin ise, İbn Sebe'nin fikirleri ve öğretileriyle peygamberin (s.a.a) sahabesi Ebu Zer'i etkilediğini söylüyor ve ekliyor:

Ebu Zer el-Gifari'nin görüşleri ile Mazdek'in görüşleri arasında sadece mali açıdan benzerlik olduğunu görüyoruz. Taberi şunları söylüyor: Ebu Zer Şam'da ikamet etti ve bir süre sonra şöyle demeye başladı: Ey zenginler topluluğu! Fakirlerin ihtiyaçlarını giderin. *“Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlar yok mu, işte onlara elem verici bir azabı müjdele! Bunlar cehennem ateşinde kızdırılıp bunlarla onların alınları, yanları ve sırtları dağlanacaktır.”* (Tevbe, 34–35) Çok geçmeden fakirler zenginlere karşı öfkeyle doldular. Zenginlere sataşır oldular. Sonunda zenginler insanlardan duydukları bu tür sözlerden şikayetçi oldular.” Sonra Muaviye onu Medine'ye Osman b. Affan'ın yanına gönderdi ki Şam'da fesat çıkarmasın. Osman ona sordu: Şamlılar niçin senin sivri dilinden şikayet ediyorlar? Dedi ki: Zenginlerin malı biriktirmemeleri gerekir...

Burada Ahmed Emin şu değerlendirmeyi yapıyor: Burada Ebu Zer'in görüşünün Mazdek'in ekonomiyle ilgili görüşlerine çok yakın olduğunu görüyoruz. Ama Ebu Zer bu görüşleri kimden öğrendi?

Ahmed Emin bu soruyu ortaya attıktan ve bu düşüncenin değerli sahabe Ebu Zer el-Gifari (r.a) tarafından benimsenmiş olduğu kanaatini dile getirdikten sonra bunun cevabını aramaya

1– Bkz. el-Mezahib el-İslamiye, s. 46–47.

başlıyor ve şunları söylüyor:

Bunun cevabını da Taberi bize veriyor ve diyor ki: “Kara kadının oğlu (İbn Sevda/İbn Sebe) Ebu Zer'le karşılaştı ve ona bu fikirleri aşıladı. Adı geçen bu kara kadının oğlu Ebu Derda ve Ubade b. Samit'e de gitmişti, ama onlar onu dinlememişlerdi. Hatta Ubade onu tutup Muaviye'ye götürmüş ve “Allah'a yemin ederim ki Ebu Zer'i sana musallat eden adam budur.” demişti.¹

Bundan sonra sözlerini şöyle sürdürüyor: Biz biliyoruz ki kara kadının oğlu (İbn Sevda) Abdullah b. Sebe için kullanılan bir lakaptır. San'a'lı bir yahudiydi. Osman zamanında Müslüman olduğunu söyledi. Müslümanların dinini bozmaya çalıştı. Memleketin her tarafına yıkıcı, zararlı birçok akideler yaydı. Bunları ileride açıklayacağız. İslam coğrafyasının birçok memleketini dolaştı. Hicaz, Basra, Kufe, Şam ve Mısır'a gitti. Bu fikirleri Irak veya Yemen Mazdeklerinden öğrenmesi yakın bir ihtimaldir. Ebu Zer de iyi niyetinden bu fikirleri benimsedi ve nefsinin eğilimli olduğu zühd boyasıyla boyayarak dile getirmeye başladı. Ebu Zer en muttaki insanlardan biriydi. Dünyaya meyletmez, ondan uzaklaşır. Sevilen bir tip olduğu için de sufiler üzerinde etkili olmuştur.²

El-Hatib

Bu noktada Muhibbuddin adıyla tanınan el-Hatib'in yazdıklarını aktarmadan geçemeyeceğiz. Ki okuyucu bir yalana dayanmanın, efsaneleri gerçekmiş gibi benimsemenin ve bunu kanıt diye ortaya koymanın sonunun nereye vardığını görsün. Öyle ki bu yalan ve efsane gerekçe gösterilerek sahabe-i kiramdan birçok zatın makamına dil uzatılmış, hiçbir haklı gerekçe olmaksızın acımasız eleştiriler yöneltmiştir. Kuşkusuz bu, hakka muhalif hareket etme ve heva ve hevesten

1– Fecru'l-İslam, s. 110.

2– Fecru'l-İslam, s. 111.

kaynaklanan arzulara göre davranma bağlamında tam bir küstahlıktır.

Bu adam bu efsaneyi önce kendi arzusuna uygun bir kalıba sokuyor, tam da hevasının öngördüğü biçimde kurguluyor–el hak, birçok alanda yaratıcılığını göstermiş biridir–hem de hiçbir delile dayanmadan, bir kaynak göstermeden...

İbn Sebe’yi anlattıktan sonra diyor ki: Bu şeytan Abdullah b. Sebe adlı San’a’lı bir yahudidir. Kara kadının oğlu (İbn Sevda) diye çağrılırdı. Fikirlerini son derece iğrenç bir yöntemle, aşamalı olarak ve dahice yaydı. Çeşitli farklı toplumsal katmanlara mensup insanlar çağrısına icabet ettiler.

Devamla şunları söylüyor: kabile liderlerinin çocuklarını, şehirlerin ileri gelenlerini, özellikle babaları cihad ve fetih hareketine katılan kimseleri kendine bağlamak için yoğun bir çaba sarf etti. Bazı Salih, ama saf kimseler ve aşırı eğilimleri oldukları için toplumdan dışlanan aykırı tipler çağrısına uydu. Fustat’ta onun fikirlerini benimseyenler şunlardır: el–Gafiki b. Harb el–Akki, Abdurrahman b. Adis el–Belvi et–Tecibi eş–Şair, Kinane b. Bişr, Sevdan b. Hamran, Abdullah b. Zeyd b. Verka Amr b. Hamak el–Huzzai, Urve b. En–Nabiğ el–Leysi, Kuteyre es–Sekuni...

İbn Sebe’nin Kufe’de yoldan çıkardığı kimseler de şunlardır: Ömer b. Esem, Zeyd b. Savhan el–Abdi, el–Eşter Malik en–Nahai, Ziyad b. en–Nazar el–Harisi, Abdullah b. Esem.

Basra’da onun fikirlerini benimseyenler şunlardır: Harkus b. Züheyr es–Sa’di, Hekim b. Cebele el–Abdi, Zerih b. Ubad el–Abdi, Bişr b. Şureyh, el–Hatem Dabia el–Kaysi, İbn el–Muharriş b. Abd...

Medineliler arasında sadece üç kişi bu fikirleri benimsedi: Muhammed b. Ebubekir, Muhammed b. Ebu Huzeyfe ve Ammar b. Yasir...

İbn Sebe’nin dehasına ve kurnazlığına bakın. Fustatlıları Ali’ye

uymaya, Kufelileri Talha’ya uymaya, Bsaralıları da Zübeyr’e uymaya çağırıyor... Sonra adı geçen yazar mektupların da İbn Sebe tarafından değiştirilip çarpıtıldığını yazıyor...

Bununla yetinmiyor el–Hatib ve Medinelileri kınıyor, daha doğrusu sahabeleri eleştiriyor ve diyor ki: Bu, onların uyanmasına sebep olmalıydı. Ali de uyanmalıydı. Bilmeliydiler ki Müslümanlar arasında fesadı kışkırtan, karışık ortamı fırsat bilerek içlerindeki kötülüğü ve şerri yaymaya çalışan kimseler var. Bu, onların uyanmaları için yeterliydi. Çünkü Osman’ın mektubunu değiştiren bu sinsiydi. Bunun delili de mektubu taşıyan kişinin bilerek onlar tarafından fark edilecek şekilde, ama gizleniyormuş gibi yaparak yürüyor olmasıydı. Böylece kendisinden kuşkulananlarını sağlamak istiyordu. Ne yazık ki o günden bu güne Müslümanlar iyi yürekliliklerinin kurbanları olmaya devam ediyorlar...”¹

Böylece bu efsane birçok çağdaş yazarın ve daha birçok araştırmacının beyninde yer edinmiştir. Başkalarının bu konuda yazdıklarını da aktarmak istemiyoruz. Çünkü buraya kadar aktardığımız mevzunun anlaşılması ve oluşturduğu tehlikenin boyutlarının kavranması açısından yeterlidir.

Buraya kadar anlatılanlardan anlaşılıyor ki–senin de gördüğün ve başka kitaplardan da gözlemlemen mümkün olduğu gibi–anlatılan hikaye şudur: Ebu Zer’i, mali uygulamalarından dolayı Muaviye’ye karşı kışkırtan İbn Sebe’dir. Ebu Zer’in savunduğu bu fikirler İslamın ruhundan ve öğretilerinden kaynaklanmıyorlar. Bunlar Mazdek’in fikirleridir. Ebu Zer’in görüşünü desteklemek için gösterdiği ayetler, İslamın değil de İbn Sebe’nin öğretilerindenmişler gibi!

El–Hatib’in sözünü ettiği sahabeden ve tabiinden birazdan hayat hikayesini vereceğimiz Ammar b. Yasir, Abdullah b. Zeyd, Amr b. Hamak el–Huzzai, Hekim b. Cebele el–Abdi,

1– Hameletu Risaleti’l–İslam, s. 23–24.

Zeyd b. Savhan gibi bu adamlar –el–Hatib’in deyişiyile iyi niyetli, saf veya aşırı kimseler, aykırı tiplerdirler ya–İbn Sebe’nin davetinin başını çekmeye başlamışlar.

Ümmetin seçkin şahsiyetlerine ve büyüklerine yönelik bundan daha büyük bir iftira olabilir mi?

Bilemiyoruz bu hükmün, bu gibi sözlerin delili nedir? Birazdan göreceğimiz gibi Taberi’den başka bir kaynakta da yer almıyor.

Özellikle bu yazar–yani el–Hatib– Taberi’nin sözlerini birazdan değineceğimiz şartlara uyması dışında güvenilir bulmayan biridir. Ama İbn Sebe meselesi tam da onun arzusuna uygundur. Bu yüzden karanlıkta odun toplayan kimse gibi üzerine atlamıştır.

Nereden Nereye?

İbn Sebe meselesi, müsteşriklerden ve başkalarından oluşan bazı yazarların içlerindeki arzuya uygun düşmüştür. Buna bu yüzden özel bir itina gösterirler. Her açıdan ele alıp açıklarlar. Yaldızlı, ilgi çekici, dikkat uyandıran kelimelerle kalemlerini oynatırlar. Her fırsatta vurgulama gereğini duyar, doğruluğundan şüphe etmeyen, gerçekleştiğinden emin bir edayla tekrarlayıp durular. Sanki kuşku götürmez bir gerçekmiş gibi. Altında yatan tehlikenin farkına varmadan tartışılmaz bir hakikat gibi dillerinden düşürmezler.

Ne yazık ki bu adamlar bu meselenin kaynağından haberdar değildiler, ya da öyle görünüyorlar. Nereden başladığını ve nereye kadar vardığını, hangi büyük etkilere yol açtığını, kötü sonuçlarını ve vahim akıbetlerini görmezden geliyorlar.

İbn Sebe için–daha önce de değindik– diyorlar ki: Müslümanlar arasında ihtilaf çıkaran odur. Mensuplarının sayısı yüz milyondan fazla olan bir mezhebin¹ kurucusudur. O, diğer

1– eş–Şia Fi’l–Mizan, s. 445 bu sayı eskidendi. Şu anda Şiilerin

İslam beldelerinde amacına ulaşamayınca Mısır’a gidip amacını orada gerçekleştiren bir kahramandır. Kitleleri etrafında toplamış, müslümanların başkentine, yani halife Osman’ın bulunduğu Medine’ye sevk etmiş, böylece rejimi devirmiştir. Şeyh Ebu Zehv ve Ebu Zehra’nın dediğine kalırsa amacını da gerçekleştirmişti.

Dediklerini kalırsa, Resulullah’ın (s.a.a) sadık olduğuna tanıklık ettiği değerli sahabe Ebu Zer’in aklını çelen, Muaviye’nin üzerine salan ve müslümanların mallarını zimmetine geçirip istediği gibi harcamasına isyan bayrağını açmasını sağlayan oymuş!

Evet, aynen böyle diyorlar. Güya İbn Sebe, Ebu Zer’e her şeyi mubah gören Mecusi Mazdek düşüncesini telkin etmiştir!

Böylesi aptalca düşüncelerden Allah’a sığınırız.

Bakin İbn Sebe daha neler yapmış? Bir kere birçok büyük sahabenin hareketinin üyeleri ve fikirlerinin davetçileri olmalarını sağlamış! Artık bu hikayeyi saran akıl almaz abartıları varın siz tasavvur edin. Gün geçtikçe abartılar çoğalmıştır. Sağlıklı bir araştırmaya ve incelemeye tabi tutulmadıkça, ilmin hakkını vermeyen kalemler bu meydanda at koşturdukça da daha nerelere varacak Allah bilir!

Her düşünen insanın bu hikayenin kaynağını sorması gerekir. Tarihçilerin beslendikleri kaynak hangisidir? Müsteşriklerden ve başkalarından oluşan yazarları hangi kaynak beslemektedir?

Bu haber güvenilecek kadar değişik kanallardan gelip tevatür niteliğini kazanmış mıdır? Tarih gibi, değişik kanallardan bile gelse birçok karışıklığa, aklın kabul edemeyeceği hurafelere açık bir alanda çok dikkatli olmayı gerektiren bir mevzuda bu haber güvenilirlik niteliğine sahip midir?

Bazıları, birçok tarih ve edebiyat kitabında yer almasından

Müslüman nüfus içindeki oranları %25’in üzerindedir.

dolayı kazandığı şöhret ve yaygınlığa bakarak sağlam bir kaynağa dayandığını sanabilir. Ama bunların hiçbiri mevcut değildir. İleride açıklayacağımız gibi güvenilecek bir kaynaktan tamamen yoksundur bu haber.

Hikayenin kaynağını bir an için bir kenara bırakalım. Senedini, rivayet zincirinde yer alan ricali görmezlikten gelemim. Her şeyden önce akıl, böyle bir hikayenin gerçek dışı ve itibar edilemez olduğuna hükmeder. Çünkü akla aykırı, gerçekten uzak ve realiteyle ilgisi yoktur.

Bu yüzden araştırmacı bir edebiyatçının veya objektif bir tarihçinin yahut aydın bir profesörün bu hikaye karşısında hakkın ve ilmi sorumluluğun gereği olarak araştırmacı ve sorgulayıcı bir tutum içinde olması yakışık alırdı. Çünkü meselenin büyük önemi var. Bir kere Müslümanları küçük düşürmekte, fikri düzeylerini aşağılamakta, tanımadıkları bir adama itaat edecek kadar aptal olduklarını, sürü gibi yalan ve dolanlarının peşinden gidecek derekeye indirmektedir.

Hikaye büyük sahabeleri aşağılayıcı bir mahiyettedir. İslam'ın ileri gelenlerini küçük düşürücü bir üsluba sahiptir. Onları–bazı yazarların ifadesiyle– iyi niyetli saflıkla nitelendirmektedir. Uzaktan gelen, şirk ve ilhat fikirlerini yayan bir adamın sözlerine kanacak kadar ebleh olan tipler olarak resmetmektedir. Bu bir.

İkincisi, bu adamın fikirleri sadece Mısır'da başarılı oluyor. Çünkü Mısırlılar süratle bu düşüncelere kanyorlar, çok kısa bir sürede ona meylediyorlar. Bu meçhul davetçiye, bu yabancı lidere uyuyorlar! Bu adam nasıl bu kadar açık olabiliyor? Çekinmeden, korkmadan onları şirk ve ilhat fikirlerine çağırıyor ve onlar da hemen çağırısına uyuyorlar, mevcut sultanı devirmeye ilişkin fikirlerini kabul ediyorlar, isyan teşviklerine atılıyorlar! Sebepsiz ve gerekçesiz olarak, öncesinde herhangi bir hazırlık olmaksızın! Nasıl olabiliyor?

Nerede görüş sahipleri, nerede tecrübeliler, fikir adamları?

Hepsi de saf aptallar¹ mıydı? Akledecek bir kişi yok muydu aralarında?

İslam ümmetinin bir parçası, ağırlıklı düşünceleri, etkili fikirleri, deneyim ve bilgi sahibi sahabelerin yaşadığı Mısır'ın bu kadar kısa sürede bu adamın sapık fikirlerine koşması akılla mantıkla bağdaşmıyor.

Biz burada sözü Taha Hüseyin'e bırakalım. Onun İbn Sebe efsanesi ve gerçeğe aykırı muhtevası ile ilgili sözlerini–özetle–dinleyelim.

Doktor “el–Fitnetu'l Kubra (Büyük fitne): Osman” adlı kitabının 14. bölümünde şunları söylüyor:

“Bir hikaye var. Son kuşak raviler alabildiğine abartmışlar, aşırı bir önem atfetmişler. Hatta bir çok ilk kuşak tarihçiler de Osman'la ilgili ihtilafların kaynağı haline getirmişler bu hikayeyi. Bu ihtilaf Müslümanlar arasında tefrikayı da doğurunca etkileri de silinmemiştir doğal olarak. İbn Sevda (kara kadının oğlu) olarak bilinen Abdullah b. Sebe hikayesinden söz ediyoruz.

Raviler diyorlar ki: Abdullah b Sebe San'a'lı bir yahudiydi. Annesi Habeşistanlıydı. Osman zamanında Müslüman oldu. Sonra halifeye karşı komplo kurmak, insanları ona karşı kışkırtmak amacıyla İslam dünyasını dolaşmaya başladı. Halkı ona isyan etmeye teşvik ediyor, insanlar arasında yeni fikirler yayıyor, dini ve siyasi düşüncelerini ifsat ediyordu.

Birçok insan İslam aleminde, Osman zamanında baş gösteren karışıklıkları İbn–i Sevda'ya mal ediyor. Bazıları onun çok sağlam bir plan hazırladığından, İslam aleminin çeşitli bölgelerinde örgütlenmeye gittiğinden, gizli yapılanmalar oluşturduğundan, yer altında sinsi planlar yürüttüğünden ve böylece fitnenin alt yapısını hazırladığından söz ediyorlar.

1– Aynen böyle söylüyor “muhibuddin” olarak bilinen el–Hatib.

Nitekim şartlar olgunlaşınca da halifeye karşı saldırı başlatmış ve derken olanlar olmuş, isyan patlak vermiş, halifenin evi kuşatılmış ve en sonunda imam öldürülmüş.

Bana öyle geliyor ki İbn Sebe meselesinin bu kadar büyüyenler hem kendilerine, hem de tarihe haksızlık ediyorlar. En başta şunu belirtelim, Osman'a karşı başlatılan hareketten söz eden önemli kaynaklarda İbn Sebe ile ilgili herhangi bir kayda rastlamıyoruz. Osman'ın hilafeti zamanında olup bitenlerden, insanların ona isyan etmelerinden bahsederken İbn Sa'd ondan hiç söz etmiyor. Bana göre bu hikayeyi en ayrıntılı biçimde anlatan en önemli eserlerden biri olan Belazuri'nin "ensabu'l eşraf" adlı eserinde onun adı geçmiyor. Sadece Taberi, Seyf b. Ömer'den rivayet ediyor. Görüldüğü kadarıyla sonraki tarihçiler de ondan alıp yayıyorlar.

Bilmiyorum, İbn Sebe, Osman zamanında önemli bir kişi miydi, değil miydi? Kesin olmamakla beraber, bana göre bir önemi varsa bile bu kadar abartılacak kadar değildir. Osman zamanında yaşayan Müslümanlar, yine Osman zamanında Müslüman olmuş ehli kitaptan birinin direktifleriyle hareket edecek, onun telkinlerine akıllarını ve görüşlerini teslim edecek değillerdi.

Bu İbn-i Sebe ile ilgili olarak anlatılan en garip hikaye ise, Muaviye'yi eleştirmesi için Ebu Zer'e telkinde bulunanın o olduğuna ilişkin olanıdır. Güya, o dönemde insanlar "mal Allah'ındır" diyorlarmış da İbn Sebe ona doğrusunun "mal Müslümanlarındır" demek olduğunu öğretmiş. Bu telkinle kalmamış, Ebu Zer'in emirlere ve zenginlere yönelttiği tüm eleştiriler onun telkiniyle oluyormuş!

İbn Sebe'nin Ebu Zer'le münasebet kurup ona bazı görüşlerini telkin ettiğini ileri sürenler hem kendilerine, hem Ebu Zer'e haksızlık ediyorlar. Ayrıca İbn Sebe'yi de inanılmayacak bir dereceye yükseltiyorlar.

Raviler diyorlar ki: Ebu Zer, Şam'dan Medine'ye döndükten

sonra bir gün Osman'a şöyle dedi:

"Malının zekatını veren bir kimsenin bununla kalması yetmez. Onun ayrıca dilenenlere vermesi, açları doyurması, Allah yolunda infakta bulunması gerekir." Bu sırada Ka'bu'l Ahbar da oradaydı ve bu sözleri duyuyordu. Dedi ki: Farz olan yükümlülüğü yerine getiren birinin başka bir şey vermesi gerekmez. Ebu Zer bu söze kızdı ve Ka'b'a şöyle dedi: Ey Yahudi kadının oğlu! Bu konuda konuşmak sana düşmez! Sen mi dinimizi bize öğreteceksin? Sonra elindeki bastonla ona vurdu... Görüldüğü üzere Ebu Zer, Ka'b'ın dinini kendisine öğretmeye kalkışmasına karşı çıkıyor. Hatta görüş belirtmek suretiyle müslümanların işlerine burnunu sokmasını içine sindiremiyor. Kaldı ki Ka'b müslümandı. İbn Sebe'den çok daha önce Müslüman olmuştu ve Medine'de Müslüman olmadan önce Müslümanlara komşuydu.

En fazla şunu söyleyebiliriz: Eğer İbn Sebe ile ilgili bütün anlatılanlar doğru ise, bu dediklerini ve yaptığı çağrılarını ancak fitnenin kopmasından ve ihtilafın büyümesinden sonra gerçekleştirmiştir. Yani çıkan fitneden istifade etmiştir, fitneyi o çıkarmamıştır. Yine şunu söyleyebiliriz: Emevi ve Abbasi döneminde Şia düşmanları İbn Sebe olayını abartmışlar ki Osman'a ve valilerine nispet edilen bazı olumsuz tavırlar hakkında kuşkular uyansın. Bir yandan da Ali'ye ve Şiasına karaçalınmış olsun. Böylece Şianın bazı düşüncelerinin Müslümanlara karşı komplolar kuran bir yahudiden kaynaklandığı fikri yerleşsin...

Devamla şunları söylüyor:

Bütün bunlar akılla bağdaşmayan şeylerdir. Eleştirel olarak bile yaklaşılsa ispatı mümkün değildir. Tarih düşüncesi böylesi hikayelere dayandırılarak inşa edilemez.

Bundan sonra Doktor, Osman'a karşı gerçekleşen

ayaklanmanın sebeplerini açıklıyor ki biz bunları burada aktarmaya gerek duymadık.¹

Medine-i Münevvere

Biz Müslümanların başkenti Medine'ye dönelim. İslamın mesajının yüceltilmesi için savaşların tozu dumanına karışmış muhacir ve ensarın, başta da İmam Ali b. Ebutalib'in yaşadığı Medine.

Bunların teslim oldukları, Mısır'dan Medine'ye kadar bunca yol kat edip gelen, şehri işgal edip rejimi deviren, halifeyi öldüren İbn Sebe'nin komutasındaki orduya karşı koymadıkları, Müslümanların bu durumdan kurtulmak ve bu felaketi savmak için hiçbir şey yapmadıkları nasıl söylenebilir?

Ama gerçek bundan tamamen farklıdır. Çünkü ordu sadece Mısır'dan gelmemiştir. Ordunun komutanı da İbn Sebe değildir. Esasen İbn Sebe diye biri de yoktu. Bilakis isyan Medine kaynaklıydı. Çünkü Emevilerin kötü uygulamalarından, özellikle Mervan'ın davranışlarında dolayı genel bir kötümserlik, huzursuzluk hakim olmuştu İslam aleminin her tarafına. Bu da birçok tarihçinin de vurguladığı gibi sahabeler arasında mevcut durumu ıslah etmeye dair fikrin kabul görmesine neden olmuştu.

Burada sözü üstad Ahmed Emin'e bırakalım. "Yevmu'l İslam" (İslam'ın Günü) adlı bir diğer eserinde şunları söylüyor: "Osman, halifeliğinin ilk altı senesinde adil ve merhametli bir yönetim sergiledi. Fakat son altı senesinde artık yaşı iyice ilerlemişti. Emevilerden oluşan akrabalarının etkisine girmişti. Devlet işlerinin kontrolünü Emevilerin reisi Mervan b. Hakem el-Umeviye bırakmıştı. Bu da birçok sahabeyi kızdırdı. Özellikle Ali, Zübeyir ve Talha gibi sahabeler buna şiddetle karşı çıktılar. İlk etapta hilafeti bu tahakkümden kurtarmak

1- el-Fitnetu'l-Kubra, s. 134.

istediler. Bu amaçla Osman'dan halifelikten çekilmesini istediler. Fakat Osman kabul etmedi. Aradan çok zaman geçmeden Osman Medine'de etrafında birkaç yakın dostuyla yapayalnız kaldı. Ona karşı en büyük mücadeleyi veren, insanları ona karşı mücadeleye çağıran şahsiyetlerin başında Aişe bint Ebubekir geliyordu. Osman'ın bütün hasımları ülkenin her tarafını ona karşı ayaklandırmayı başardılar. Medineliler evinin etrafında toplandılar. Evin etrafından ayrılmayı reddettiler. Mısırlılar da ayaklandılar. Çünkü Osman adına yazılmış ve geri döndüklerinde bütün ileri gelenlerinin öldürülmesini isteyen bir mektubun vali Abdullah b. Ebu Sarah'a geldiğini öğrenmişlerdi..."¹

Devamla şunları söylüyor: İnsanları Osman'a karşı öfkeleniren en büyük olaylar şunlardır: Abdullah b. Halid b. Useyd el-Umevi ondan akrabalık namına yardım istedi. O da ona dört yüz bin dirhem verdi. Resulullah'ın (s.a.a) sürgün ettiği Hakem b. Ebu'l As'ı geri getirdi ve ona yüz bin dirhem verdi. Resulullah (s.a.a) Medine çarşısını Müslümanlara tasadduk etmişti. Osman burayı Haris b. Hakem'in mülkiyetine verdi. Mervan da Fedek'i mülkiyetine geçirdi. Oysa bu araziyi Fatıma, babasının vefatından sonra hem babasından kalan miras olarak, hem de babası tarafından kendisine bağışlanmış bir yer olarak talep etmişti. Ama bu arazi Fatıma'dan alınmıştı. Osman Medine çevresindeki meraları emevilerin dışındaki bütün müslümanların sürülerine yasakladı. Abdullah b. Ebu Sarah'ın Afrika'nın batısını fethederken elde ettiği bütün ganimetleri ona bağışladı. Bu ise Trablus'tan Tanca'ya kadar olan büyük bir bölgeyi kapsıyordu. Başka hiçbir müslümana bundan bir pay ayırmadı.

Ebu Süfyan'a beytülmalden iki yüz bin dirhem verdi. Aynı gün Mervan b. Hakem'e yüz bin dirhem verdi. Mervan, Osman'ın kızı Ümmü Eban'ın kocasıydı. Beytülmal'ın yöneticisi Zeyd b.

1- Yevmu'l-İslam, Ahmed Emin, s. 57.

Erkam hazinenin anahtarlarını getirip Osman'ın önüne koydu ve ağladı.

Osman: Akrabalık bağlarımı gözettiğim için mi ağlıyorsun? dedi. Zeyd şöyle dedi: Hayır, Resulullah (s.a.a) zamanında Allah yolunda yaptığın harcamaların karşılığını aldığını zannediyorum da o yüzden ağlıyorum. Allah'a yemin ederim ki Mervan'a yüz dirhem verseydin, yine de fazla vermiş olurdu. Bunun üzerine Osman: Bırak anahtarları! Senden başkasını buluruz, dedi.

Ebu Musa el-Eş'ari Irak'tan büyük miktarda para getirdi ona. O da bu paranın hepsini Ümeyye oğulları arasında taksim etti.

Haris b. Hakem'i evlendirdi ve ona Beytülmalden yüz bin dirhem verdi. Şam'da Muaviye'ye altın ve gümüş biriktirdiği için karşı çıkan Ebu Zer'i Rebeze adlı köye sürgün etti.

Abdullah b. Mesud'u kaburgalarını kırıncaya kadar dövdü. Ömer'in hadleri ikame etmek, haksızlıkları ortadan kaldırmak, fitnecilere fırsat vermemek ve halkın yönetimini gözetmek şeklindeki yönetim tarzından saptı...¹

Neyse... Ayaklanma Medine'den başladı. Sahabelerin büyük bir kısmı, bu fırsatı menfaatleri için kullanan Emevilerin bozdukları hususları yeniden ıslah etmek maksadıyla yoğun bir muhalefet sürdürüyorlardı. Sahabeler ülkenin dört bir yanına şu mektubu göndermişlerdir: "*Cihad etmek istiyorsanız, çabuk davranın. Çünkü halifeniz Muhammed'in dinini ifsat etti.*"²

Kaynak

Bu hikayenin kaynağını gözler önüne sermek ve yazarların bilgilerini edindikleri bu membaı irdelemek zorunda

1- Yevmu'l-İslam, Ahmed Emin, s. 58-59.

2- Bkz. Ensabu'l-Eşraf, Belazuri, c.5, s.60; el-Kamil Fi't-Tarih, İbn Esir, c.3, s.168; Tarihu't-Taberi, c.2, s.644.

hissediyoruz kendimizi. Çünkü bazı yazarların bu hikayenin sıhhatinden kuşku duyma eğiliminde olduklarını, bununla beraber bunu açıkça ifade edemediklerini de görüyoruz. Çünkü güvenilir tarihçilerden ve değişik rivayet kaynaklarından tevatür düzeyinde bir sağlamlıkla aktarıldığını sanıyorlar. Bu yüzden de hikayeyi tümünden bir kenara atmak yerine, içerdiklerini düşündükleri abartılı unsurları reddetme eğilimini sergiliyorlar.

Hatta bazıları, rivayet ettiği hadisler Tirmizi'de¹ yer alan bir ravi tarafından aktarıldığı için bu hikayenin kesin olarak sahih olduğunu söylemişlerdir. Bu ve önceki etkenlerden dolayı birçok yazar için mesele karmaşık bir hal almıştır.

Örneğin Dr. Ziyaeddin er-Reys şunları söylüyor: Bazı müellifler bu adamın-İbn Sebe- gerçekte var olup olmadığına kuşku duyma eğilimindedirler. Oysa ona ilişkin rivayetlerin çokluğu, güvenilir tarihçilerin aktardıkları tevatür düzeyindeki haberler böyle bir adamın var olduğunu kesin olarak ortaya koymaktadır. Bununla beraber birçok abartılara da konu olmuştur. O kadar ki Osman zamanında meydana gelen bütün hadiseler ona nispet edilmiş, sorumluluk tamamıyla ona yüklenmiştir...²

Görüldüğü gibi meseleyi karıştıranlardan biri de Dr. Er-Reys'tir. İbn Sebe olayının değişik kanallardan aktarıldığını sanıyor. Çünkü değişik kitaplarda zikredildiğini görmüştür. Bununla beraber bu adamla ilgili olarak aktarılan hikayeleri sahih bulmuyor. Dolayısıyla abartılardan arınmış şahsiyetinin varlığına kanaat getiriyor. Bunu söylerken tek dayanağı değişik rivayetler ve güvenilir tarihçilerin aktardığı tevatür düzeyine ulaşmış İbn Sebe haberleridir.

Burada Dr. Er-Reys'in hakikati kavradığını, tarihte Abdullah b. Sebe adlı bir kişinin varlığından şüphe duyma eğiliminde

1- Tirmizi, c.5, s.697.

2- En-Nazariyatı's-Siyasiye el-İslamiye, s. 41.

olduğunu algılıyoruz. Bununla beraber eski üslupların ve kuralların etkisinden kurtulacak gücü kendisinde bulamamıştır. Çünkü bu üslup ve kaideler rivayetlere ve irtibatlı oldukları hadislerle göre amel etmenin tabiatından kaynaklanmaktadır. Bu anlayışa göre sika düzeyindeki ravilerin kesin olarak aktardıkları bir şey, hadiseler, fikirler veya şahıslarla ilgili de olsa bütün insanların buna kesin vakıa gözüyle bakmaları gerekir. Ama bize göre bu bağlamda bizim ilmi görev ve sorumluluğumuz, ilmi araştırma objektiflerini meseleye yönlentmemizi, cehalet karanlığının gizlediği gerçekleri gün yüzüne çıkartmamızı, ve karanlıklarda kalan her şeyi ortaya koymamızı gerektirmektedir.

Hiç kuşkusuz bu gibi bir mesele, her özgür araştırmacının büyük bir vakit ayırmasını gerektirici özelliktedir. Çünkü topluma büyük zararlar vermiş, her müslümanın kalbini sızlatan felaketlere yol açmış vahim sonuçları olmuştur. O halde ilmi araştırmanın ışığında bu hikayenin kaynağının ne olduğunu öğrenelim.

Bu hikayenin birinci kaynağı et-Tefsiru'l Kebir ve tarih-i taberi adıyla bilinen "tarihu'l umem ve'l muluk" adlı eserlerin müellifi Ebu Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberi'dir (öl: h. 310). Ondan önce hiç kimse bu hikayeden söz etmemiştir. Dolayısıyla bu hikayenin ve Abdullah b. Sebe ile ilgili aktarılan bütün rivayetlerin kaynağı odur.

İbn Esir (öl:h.630) ve İbn Haldun (öl: h.808) ve başkaları da bu hikayeyi Taberi'den almışlardır.

İbn Cerir'in İbn Sebe, Osman döneminin hadiseleri ve ridde haberleri ile ilgili olarak aktardıklarının tümünün kaynağı ise Harun Reşid zamanında veya ondan sonra vefat eden Seyf b. Ömer'dir.

İbn Cerir ve bu gibi efsaneleri eserinde aktarması üzerinde konuşmak bize düşmez. O, bir takım sözler aktarmış, duyduğu şeyleri zikretmiş ve kimden duyduğunu da belirtmiştir.

Meselenin tahkikini, lehinde veya aleyhinde hüküm verilmesini araştırmacılara bırakmıştır. Taberi kitabının önsözünde yer verdiği şu sözlerle sorumluluktan kurtulmuştur:

"Bu kitabımızda geçmiş bazı kimselerden aktardığımız bazı haberler, sahih kabul etmelerini gerektiren bir özellikleri olmadığı ve hakikatte bir anlam da ifade etmedikleri için okuyanlara kerih, duyanlara çirkin gelebilir. Bilinmelidir ki bunların bizimle bir ilgisi yoktur. Bunlar bize nakledenlerden kaynaklanmaktadır. Biz bu haberleri bize aktarıldıkları gibi aktardık sadece."¹

Bu sözüyle o, naklettiği her şeyin sahih olmadığını belirtmiş oluyor. Araştırmacılar için tartışma kapısını açık bırakıyor. Örneğin kitabında birbiriyle çelişen, bir arada olmaları imkansız olan haberlere de yer vermiştir. Sadece gerekli gördüğünde kritik etmiş, tercihini kullanmıştır.

Hiç kuşkusuz Taberi değerli bir tarihçi ve alim bir fakihdir. Kendini ilme ve irfana adamıştır. İlminin bir göstergesi "tarihu'l umem ve'l muluk" adlı eserinin mukaddimesinde ilmi yöntemine dikkat çekmesi ve geçmişlerin haberlerini kendisine aktarıldıkları gibi aldığı beyan etmesidir. Böylece o, haberlerin sahih olmamasının, ihtilafı veya uydurulmuş olmalarının sorumluluğunu üzerinden atıyor. Nakillerinin ve yer verdiği haberlerin arkasında durmuyor. Bizden kitabında yer alan her şeyi tasdik etmemizi, tarihinin içerdiği her şeyi kabul etmemizi de beklemiyor.

Taberi'nin Haberleri

Burada Muhibbuddin adıyla bilinen el-Hatib'in Tarih-i Taberi hakkında yazdıklarını değerli okuyucuların dikkatine sunmanın yararlı olacağını düşünüyoruz. El-Hatib diyor ki:

"Taberi'nin aktardığı haberlerden, ravilerinin cerh ve tadil

1- Tarih-i Taberi, c.1, s.5.

kitaplarındaki hayatlarını inceleyenler istifade edebilirler. Taberi'nin şeyhlerinin ve onların şeyhlerinin hayatları Zehebi'nin tezkiretu'l huffaz adlı eserinde, ikinci yüz yılın sonuna kadarki ravilerinin hayatları Safi el-Hazreci'nin tezhibu'l kemal, Hafız İbn Hacer'in tezhibu't tehzib adlı eserinde yer almaktadır. Bunlardan cerhedilen zayıf raviler Hafız ez-Zehebi tarafından Mizanu'l-İtidal'da ele alınmaktadır. İbn Sa'd'ın tabakatında, Hatib'in Tarihu Bağdad'ında, İbn Asakir'in Tarihu Dımaşk'ında, Zehebi'nin Tarihu'l İslam'ında, İbn Kesir'in el-Bidaye ve'n Nihaye'sinde ele alınmaktadır. Hadis ıstılahları kitaplarında ravi için gerekli olan sıfatlar, muhalif bir rivayetin ne zaman kabul edilebileceği açıklanmaktadır. Müslüman alimlerin tarihçilerine önem verdiği, haberlerini ayıkladığı, sıhhat bakımından derecelendirdiği, yararlanma şartlarını açıkladığı kadar kaynaklarına bu kadar önem veren başka bir ümmet yoktur. Çünkü bunu bilmek İslam tarihiyle ilgilenmenin temel şartıdır.

Ama hevalarına tabi olarak odun toplar gibi haberleri derleyen, ravilerini araştırma gereğini duymayan, sadece haberin altında Taberi'nin falan cildin falanca sayfasında zikrettiğini belirtmekle yetinen, bununla da üzerlerine düşeni yaptıklarını sananlar, binlerce haberi içeren İslam tarihi kitaplarından istifade etmekten en uzak kimselerdir.

Eğer bu adamlar hadis ıstılahına ilişkin kitapları inceleseler, cerh ve tadil kitaplarını araştırırsalar, haberle ilgilendikleri kadar haberin ravilerine de önem verseler, hiç kuşkusuz İslam tarihinin atmosferini yaşayabilir, zayıf haberlerle güçlü haberleri ayırt edebilir, haberleri aktaranları tanıdıkları oranda haberlerin değerini de bilirler.”¹

Yazar el-Hatib'in değerlendirmesi böyle. İbn Sebe meselesine ilişkin rivayetlerin senetlerini araştırmaya başlamadan önce bu yazara sormak istiyoruz:

1- Mecelletu'l-Ezher, sayı: 24 s. 210 yıl: h. 1372.

Acaba kendisi burada vurguladıklarını uygulamış mıdır? Taberi'den ve başkalarından aktardığı haberlerin senetlerinde yer alan ricali araştırmış mıdır?

Hadis ıstılahları ilminden haberdar mıdır? Cerh ve tadil kitaplarını inceledi mi? mesela cerhedilen ricalin haberlerini kabul etmekten kaçınıp, adil saydıklarını kabul etmiş midir?

Eğer evet, dese, realite onu yalanlıyor. Çünkü yazılarında güvenilir kaynaklara dayanmayan haberlere yer vermiştir. Dolayısıyla sırf arzusuna uydukları için bunları sahih kabul etmiştir.

Bunun en somut örneği burada zikrettiğimiz ve sadece Taberi'nin aktardığı İbn Sebe meselesidir ki rivayetin senedinde kabul edilebilir vasfına sahip tek kişi yoktur. Yazar bu rivayete nasıl itimat etmiştir?

Anlamıyorum, yukarıda yaptığı değerlendirmeye niçin kendisi uymuyor? Neden başkasının yapmasını istediği şeyi kendisi uygulamıyor? Yazar, iyiliği emredip aksine hareket eden, kötülüğü yasaklayıp kendisi işleyen biri konumundadır.

Rivayetin senedini okuyucuların dikkatine sunuyoruz ki el-Hatib'in yazdıklarının kağıt üzerine karalanmış mürekkepten başka bir anlam ifade etmediğini anlasınlar.

Senet

Buraya kadar İbn Sebe efsanesinin nasıl İslam tarihinde yer aldığını, nasıl hedeflerine doğru yol aldığını açıkladık. Bu hedef, müslümanların akidelerine bozukluk isnat etmek, onları cahil ve aldanan gürümler olarak göstermektir. Ki bunlar arasında dine nispet edilen görünümle belirginleşen kimseler vardır. Birçok yazar bu konuda saygıdeğer isimler zikretmektedirler ki bazı yazarlar bunların İbn Sebe'nin çağrısına icabet ettiklerini, bunu iyi niyetlerinden kabul ettiklerini söylemektedirler. Hatta bazılarına göre bu adamlar aptaldılar. Kimileri de daha başka yakışıksız nitelikleri

kullanarak bu simaları aşırı fikirlere sahip olarak değerlendirmektedirler.

Yine bu açıklamalarımız çerçevesinde gördük ki çizilen İbn Sebe portresine bakılırsa İbn Sebe karşı konulmaz bir güce sahiptir. İnancını ciddi bir engelle karşılaşmadan yaymaktadır, ifsadını İslam toplumunun merkezinde hiçbir korku ve devlet tarafından cezalandırılma endişesi duymadan gerçekleştirmektedir. Ya da kamuoyu tepkisinden kesinlikle çekinmemektedir. Derken bu adam birçok müslümanı hak yoldan saptırmayı başarıyor, hem de hiçbir cezaya uğramadan veya İslam devletinde zararlı faaliyetler yürüttüğünü, insanları halife Osman'a başkaldırmaya çağırdığını bilen valiler tarafından herhangi bir zarara uğratılmadan.

Yazarlar Basra valisinin onu şehirden çıkarmakla yetindiğini, Muaviye'ninse hiçbir şey yapmadığını, adam toplayıp Medine'ye saldırmaya, sonunda hükümet darbesi yapmaya hazırlandığını gören Mısır valisi İbn Sarah'ın ona karışmadığını anlatıyorlar. Bu ise adamın heybetini daha bir arttırmakta, şanını yüceltmektedir.

Dr. Taha Hüseyin, İbn Sebe meselesini anlattıktan ve böyle bir kıssanın sahit olmasının uzak bir ihtimal olduğunu dile getirdikten sonra şunları söylüyor:

“Bunların tümü karşısında çekinceli davranmamız gerekiyor. Çekimserlikle ve ihtiyatla karşılamalıyız. İslamın ilk dönemindeki Müslümanları, dinleriyle, siyasetleriyle ve akıllarıyla istendiği gibi oynanabilecek aptallar güruhu seviyesinde olmaktan tenzih etmemiz lazımdır. Öyle ya, San'a'dan bir adam geliyor. Babası Yahudi, annesi ise siyahtır. Kendisi de yahudidir. Sonra Müslüman oluyor–kendi isteğiyle veya kılıç zoruyla değil–sırf hile yapmak ve Müslümanları rahatlıkla aldatmak için. Sonra beklenen bütün başarıları elde ediyor. Örneğin Müslümanları halifelerine baş kaldırmaya teşvik ediyor, onu öldürtüyor. Bundan sonra veya önce onları

zümrelere ve gruplara bölüyor.

Bütün bunlar akılla bağdaşmayan şeylerdir. ... Tarihi meseleleri böyle hikayelere bina ederek algılamak asla doğru değildir.¹

Evet, bu kıssayı bürüyen bu olgular ve içerdiği bu akıl almaz hususlar, kıssanın tasdik edilmesini imkansız kılmaktadır. Bütün bunlar kıssanın bir kenara atılması, itimat edilmemesi için yeterlidir. Bundan sonra ayrıca senedini araştırmaya, ricalini tanımaya bile gerek yoktur.

Ama bu kıssanın kazandığı öneme ve bazılarının ravilerinin sika olduklarının sanmalarına binaen senette yer alan ricalin durumunu öğrenme ve bu konuda rical ulemasının sözlerine kulak verme gereğini duyduk ki mesele açıklığa kavuşsun ve hakikat ortaya çıksın. Ki konuyla ilgili hükmü duygu değil akıl versin, cehalet değil ilim versin, batıl değil hak versin.

Bu kıssa tek bir adama dayanıyor, başka hiç kimseden rivayet edilmemiştir. Seyf b. Ömer. Bu adamdan bu hikayeyi rivayet etmekle Taberi yalnız kalmıştır. Daha önce de söylediğimiz gibi diğer tarihçiler de Taberi'den almışlardır. Şimdi rivayet zincirinde yer alan ricali okuyucuların gözlerinin önüne seriyoruz ki hükmü onlar versinler.

Rivayet Zincirindeki Rical

Taberi h. 30. yıl hadiseleri ile ilgili olarak şunları söylüyor: Bu tarihte Ebu Zer'le ilgili olarak zikredilen olaylar meydana geldi. Muaviye onu Şam'dan Medine'ye gönderdi. Şam'dan Medine'ye gönderilmesinin sebebiyle ilgili olarak çok şey anlatılmıştır. Ben bunların çoğunu burada zikretme gereğini duymadım. Bu konuda Muaviye'yi mazur görenler bir kıssa anlatıyorlar ki Sırrı bana yazıp göndermiştir. Diyor ki Şuayb, Seyf'ten bana aktardı, o Atiye'den, o da Yezid el-Fak'asi'den dinlemiştir: İbn Sevda (kara kadının oğlu/İbn Sebe) Şam'a

1– el-Fitnetu'l-Kubra, s.134.

geldiğinde Ebu Zer’le karşılaştı ve dedi ki: Ey Ebu Zer! Hayret ediyorum şu Muaviye’ye! Mal Allah’ındır, diyor...”¹ Nitekim Ahmed Emin de görüşlerini delillendirmek bağlamında İbn Sevda’nın Ebu Zer’e Mecusi Mazdek’in görüşlerini telkin ettiğini söylemişti. Diyor ki: Ebu Zer’in görüşü ile Mazdek’in görüşleri arasında sadece iktisadi açıdan benzerlik görüyoruz. Çünkü Taberi bize şunları anlatıyor:

Ebu Zer Şam’da şunları söylüyordu: Ey Zenginler topluluğu ve ey acınası haldeki yoksullar! Altın ve gümüşü biriktirenleri...müjdele.” Daha önce buna işaret etmiştik.

Sonra şöyle diyor Ahmed Emin: Ama bu görüş nereden ulaştı Ebu Zer’e? Taberi, bize İbn Sevda’nın Ebu Zer’le karşılaştığını ve ona bu görüşleri telkin ettiğini anlatıyor...”²

Bizim de işaret ettiğimiz husus budur. Taberi’nin rivayeti, Sırrı’nın kendisine, Şuayb’dan duyduğu, onun Seyf’ten, onun Atiye’den, onun Yezid el-Fak’asi’den duyduğu hikayeyi bir mektupla kendisine yazdığını anlatıyor.

İşte kıssanın rivayet zincirinde yer alan rical bunlardır. Ahmed Emin’in, Ebu Zer’in Mazdek gibi düşündüğüne bu görüşleri İbn Sevda’dan aldığına dair hükmünün dayanağı da budur.

Kim bu rical? Rical ilmi açısından değerleri nedir? Doğruluk açısından hangi konumdadırlar? İnşallah kısa bir süre sonra bu sorulara cevap vereceğiz.

Bu arada okuyucunun dikkatini bir hususa çekmek istiyoruz. Taberi, bu kıssayı Muaviye’yi mazur görenlerin anlattıklarını anlatıyor. Bunlardan maksat ona taassup derecesinde bağlı kimselerdir. Taassubun insanı ne tür yalanlar üretmeye sevk ettiğini anlatmaya gerek var mıdır?

İbn Sevda meselesiyle ilgili diğer konulardan, İslam

1– Taberi, c.5, s.66.

2– Fecru’l-İslam, s. 110.

memleketlerinde dolaşmasına, bazı bölgelerde çabalarının sonuçsuz kalmasına, sonunda Mısır’da karar kılmasına, orada “ricat” ve “vasilik” ile ilgili görüşlerini açıkça yaymasına, propagandasını yapan adamları İslam aleminin her tarafına yaymasına–Taberi öyle rivayet ediyor–, yoldan çıkarıp ifsada teşvik ettiği kimselerle mektuplaşmasına, ona gizlice mektuplar yazarak durumlarını açıklamalarına ve Taberi’nin¹ rivayet ettiği bunun gibi Şeyh Ebu Zehra ve benzeri yazarların aktardıkları daha bir çok hususa gelince...

Kaynağa baş vurduğumuz zaman Taberi’nin sözlerinin şöyle başladığını görüyoruz: Bana Sırrı, Şuayb’dan, o Seyf’ten, o Atiye’den, o Yezid el-Fak’asi’den aktararak yazdı ki: Abdullah b. Sebe San’alı bir yahudiydi. Annesi siyahtı. Osman zamanında Müslüman oldu. Sonra müslümanların memleketlerinde dolaşmaya başladı. Müslümanları saptırmaya çalıştı. Önce Hicaz’dan işe başladı, ardından Basra’ya, oradan da Kufe’ye geçti....” (c.5, s. 98/99)

Rivayet Taberi, Sırrı, Şuayb, Seyf, Atiyeve Zeyd el-Fak’asi etrafında dönüyor. Rivayetin senedinde yer rical bunlardır. İbn Sebe olayını kitaplarında anlatan, onu abartıkça abartan, ondan müslümanların tarihini etkileyen, daha doğrusu tarihin akışını değiştiren güçlü bir şahsiyet meydana getiren yazarların dayanakları da bunlardır.

Rivayet son derece meşhurdur. Burada da körü körüne tabi olma, aklı dondurma, araştırmayı bir kenara bırakma, ve hayat kanunların aykırı unsurları görmemezlikten gelme, insanların rivayet ettikleri ve ortaya attıkları şeyleri aklın kıstaslarıyla değerlendirmeyi unutma işlevini görmüştür. Öyle ya, İbn Sebe kıssasının sıhhatine herhangi bir itirazın gelmemesini sağlayan hangi güçlü dayanak vardır? Yoksa Taberi gibi sika birinden sadır olmuş olması mıdır? Oysa Taberi tarihindeki bütün

1– Taberi, c.5, s.98.

rivayetleri onayladığını, onlar için sıhhat garantisi verdiğini belirtmiş değildir!...

Ayrıca her rivayet senedi itibariyle değer kazanır. İbn Sebe kıssası ise sadece Taberi'ye sınırlıdır. O da Seyf'in diliyle aktarıyor olayı. Başka güvenilir hiçbir tarihçi bu hikayeyi aktarmamıştır..

Seyf'in rivayetinden önce İbn Sebe hikayesi nerede idi?

Emanetin gereği ve araştırmanın kuralı uyarınca tahkik ışıklarını İbn Sebe kıssasının ricalinin üzerine tutuyoruz.

Böyle yalanları tasdik etmememiz gerekiyor, fakat realitede olup bitenleri daha bir açıklığa kavuşturmak, meseleyi daha iyi aydınlatmak için rivayetinin ricalini ilmi araştırma masasına yatırıyoruz.

Tahkik

Taberi: Ebu Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberi (öl: h. 310). Tarih-i Taberi adıyla bilinen "et-Tarihu'l Kubra"nın yazarı. Taberi'nin şahsiyetine yönelik bir araştırma sunma gereğini duymuyoruz. Kendisi bilinen, tanınan bir şahsiyettir. Bağlıları kalmadığı için yok olan mezheplerden birinin kurucusudur. Kendisi aşağıda sunacağımız açıklamasıyla bu hikayeyi nakletmiş olmanın sorumluluğundan teberrî etmiştir: "Bu kitabımızda geçmiş bazı kimselerden aktardığımız bazı haberler, sahih kabul etmelerini gerektiren bir özellikleri olmadığı ve hakikatte bir anlam da ifade etmedikleri için okuyanlara kerih, duyanlara çirkin gelebilir. Bilinmelidir ki bunların bizimle bir ilgisi yoktur. Bunlar bize nakledenlerden kaynaklanmaktadır. Biz bu haberleri bize aktarıldıkları gibi aktardık sadece."¹

Bu açıklamadan dolayı sorumluluk, Taberi'nin rivayeti aldığı

1- Taberi, c.1, s.5.

ravilere aittir. Bundan dolayı biz de araştırma objektiflerimizi Taberi'nin rivayeti aktardığı diğer rical üzerine yöneltiyoruz:

Yani Sırrı, Şuayb, Seyf b. Ömer, Atiye, Yezid el-Fak'asi. Bu adamlar kimdir? Rivayeti aktarmış olmalarının değeri nedir? Rical uleması onlar hakkında ne diyorlar?

1- Sırrı

Rivayet zincirinin başı odur. Taberi bir olayı ondan rivayet ederken "Sırrı bana şöyle yazdı" veya "Sırrı'nın bana yazdığına göre" diye söze başlar ve onu babasına veya aşiretine nispet etmez.

Ama bir keresinde de "Bana Sırrı b. Yahya anlattı" şeklinde onun kendisine sözlü olarak aktardığını belirtir.¹

Bu da gösteriyor ki Taberi'nin sözünü ettiği kişi Sırrı b. Yahya'dır. Bununla beraber tanınmayan, meçhul birisidir. Bu isimle anılan birkaç kişi var:

Sırrı b. Yahya b. Eyas. Bu adam Taberi'yle çağdaş değildir. Çünkü adı geçen Sırrı b. Yahya h. 167 yılında ölmüştür. Yani Taberi'nin doğumundan elli yedi sene önce. Çünkü Taberi h. 224 yılında doğmuş, h. 310 yılında da vefat etmiştir. Dolayısıyla Taberi'nin ravisi Sırrı b. Yahya'nın bu adam olması mümkün değildir.

Hennad b. Sırrı'nın kardeşi Sırrı b. Yahya b. Sırrı. H. 327 yılında vefat eden İbn Ebu Hatem ondan söz etmiştir. Bu tarih Taberi'nin yaşadığı döneme denk düşmektedir. Çünkü Taberi, İbn Ebu Hatem'in çağdaşıdır. Ama herhangi bir rivayetinin ondan aktarıldığından öz edilmemiştir. Hiç kimse herhangi bir rivayetinin ondan geldiğine işaret dahi etmemiştir. Kimse onun muhaddis olduğunu veya birinden hadis rivayet ettiğini yahut birilerinin ondan hadis aktardıklarını belirtmemiştir. Bu yüzden

1- Tarihu't-Taberi, c.3, s.213.

meçhul bir kimsedir.

Kısacası bu nispetiyle hadisçi olarak tanınan veya rivayetleriyle meşhur olan bir kimse yoktur. Bazılarına göre Taberi'nin kendisinden hadiseler rivayet ettiği bu kişinin eş-Şa'bi'nin amcasının oğlu ve katibi Sırrı b. İsmail el-Hemedani el-Kufi olduğun söylemişlerdir. Bu da doğru değildir. Çünkü eş-Şa'bi h. 103 yılında vefat etmiştir. Taberi ise h. 224 yılında doğmuştur. Adı geçen Sırrı'nın ömrünün bu kadar uzun olması ve Taberi'nin ondan olayları rivayet etmesi mümkün değildir. Bununla beraber bazı sıfatlara da sahiptir ki bunlar onun rivayet ettiklerinin reddedilmesini gerektirici niteliktedir. Çünkü zayıftır ve hadisi metruktur. Nitekim İbn Mübarek, Ebu Davud ve Nesai bu değerlendirmeyi yapmışlardır. Dolayısıyla sika değildir. Rivayet ettiği hadislerle İbn Adiy'nin dediği gibi kimse uymamıştır. İbn Hibban şöyle der: Rivayetlerin senetlerini tersine çevirir ve mürsel hadisleri merfu yapardı...”Bunun gibi onunla ilgili söylenmiş daha bir çok olumsuz değerlendirme vardır.¹

Bazılarına göre Taberi'nin kendisinden hadis rivayet ettiği bu kişi, halife el-Mu'tezz billah'ın müeddibi Sırrı b. Asım b. Sehl Ebu Asım el-Hemedanidir. Bu kişi dedesine nispet edilirdi. Bu adam Taberi'nin çağdaşıdır. Çünkü h. 258 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir. Adı geçen Sırrı'nın vefat ettiği tarihte Taberi otuz yaşındaydı. Dolayısıyla Taberi'nin kendisinden hadis rivayet ettiği şahsın bu Sırrı olması mümkündür.

Bununla beraber İbn Herraş onun yalancı olduğunu, İbn Adiy de onun zayıf olduğunu belirtmiş ve: Başkasının hadisini kendisine mal ederek rivayet eden bir hadis hırsızdır, derdi. En-Nakkaş, hadis uydururdu, demiş, ez-Zehebi ise onun uydurduğu iki hadisten bahsetmiştir.²

1- Tehzibu't-Tehzib, c.3, s.459-460; Mizanu'l-İ'tidal, c.1, s.270.

2- Mizanu'l-İ'tidal, c.1, s.270, Lisanu'l-Mizan, c.3, s.12.

Kısacası Taberi'nin kendisinden hadis rivayet ettiği bu raviyi bilinmezlik çevrelemiştir. Diyelim ki bu adam tanınan ve sika biridir, bu sefer de onun hadis rivayet ettiği şeyhini araştırmamız gerekir. Yani Şuayb'i tanımamız lazımdır.

2- Şuayb kimdir?

Şuayb b. İbrahim. Meçhul biridir. Zehebi diyor ki: Şuayb b. İbrahim bir ravidir ki Seyf onunla ilgili olarak “pek bilinen biri değildir” demektedir. İbn Adiy ondan bahsetmiş ve bilinen biri değildir, demiştir. Aslında konuyu fazla uzatmaya gerek yoktur. Çünkü onun üstünde bilinmezlik kalın bir perde gibi inmiştir. Bilinen tek şey Seyf b. Ömer'in ravisi olmasıdır.

3- Seyf kimdir?

Seyf b. Ömer ed-Dabbi el-Esedi et-Temimi el-Bercemi. Es-Sa'di el-Kufi olarak da bilinmektedir. H. 170 yılında ölmüştür. Sakife ve ridde ile ilgili olayların, Osman döneminin hadiselerinin ravisidir. İbn Sebe efsanesinin başlangıç noktasıdır. İbn Sebe ile ilgili bütün haberler onun etrafında dönüyor. Bunları ortaya atıp İslam aleminde yayan kişidir. Bu bağlamda ortaya atılan bidatların, meydana getirilen ihtilafların kaynağı odur.

Bu efsaneleri uyduran, bu hadiseleri icat eden, İbn Sebe kişiliğini ortaya atan, onunla ilgili bir sistem oluşturan odur.

Bazıları onun hadis uydurmacısı bir yalancı, ispattan uzak uydurma meseleleri rivayet eden bir zındık olduğunu söylemişlerdir.¹ O halde ilk önce Seyf'in kimlerden hadis rivayet ettiğine, daha açık bir ifadeyle kimlerin adına hadis uydurduğuna bakalım, sonra Seyf meselesine dönelim.

1- Tehzibu'l-Kemal, c.12, s.324.

Atiyye Kimdir?

Seyf'in hadis rivayet ettiği Atiyye'nin kim olduğu bilinmiyor? H. 110 yılında vefat eden Atiyye el-Avfi midir? Yoksa h. 121 yılında ölen Atiyye b. Kays midir? Ya da bir başkası mıdır? Eğer kast edilen el-Avfi ise bu son derece uzak bir ihtimaldir. Çünkü el-Avfi tabiin kuşağından olup 110 yılında vefat etmiştir. Seyf b. Ömer onu hiç görmemiştir. Ondan çok sonraları yaşamıştır. Seyf o sıralarda rahimlerden rahimlere aktarılıyordu. Bu yüzden Seyf'in görmediği bir adam adına hadis uydurması pek zor olmasa gerektir. Atiyye b. Kays el-Kilabi ise Şamlidir. Seyf onunla görüşmemiştir. Kim olduğunu bilmiyoruz. Kim olduğunu bilsek de bir değişmeyecek. Çünkü Seyf hadis uydurmacısıdır.

Öte yandan rivayet zincirinin sonu ve efsanenin başlangıcı konumundaki Yezid el-Fak'asi'nin de kim olduğu bilinmemektedir. Hadis ricali arasında bu isimle ve el-Fak'asi lakabıyla anılan biri yoktur. Zaten rivayet zinciri de bu noktada kopuyor. Onun tıpkı Abdullah b. Sebe gibi mevhum bir şahsiyet olması uzak bir ihtimal değildir. Çünkü Seyf b. Ömer bin bir şahsiyet icat etmeye ve binlerce efsane uydurmaya kadirdir. Usta bir uydurmacıdır o. Olmayan bir şeyden çok şey meydana getirebilir. Onunla ilgili yapılan tavsiflerin bazılarını aşağıda sunuyoruz.

Seyf b. Ömer terazide

Bu kıssanın, yani İbn Sebe kıssasının ravileri tahkik edildikten sonra bu efsanenin kahramanı Seyf b. Ömer'i değerlendirme terazisine koymak istiyoruz. Ki rical alimlerinin onun durumuyla ilgili değerlendirmelerinden hareketle rivayetinin değerini tespit edelim.

İbn Hacer şunları söylüyor: Seyf b. Ömer et-Temimi el-Bercemi, bazılarına göre es-Sa'di, bazılarına göre ed-dabği, bazılarına göre el-Esedî el-Kufî. Er-Ridde ve'l futuh kitabının yazarı. Abdullah b. Ömer el-Ömerî ve Ebu Zübeyr'den hadis

rivayet etmiştir...

İbn Muin: Hadisi zayıftır, diyor. Mürrer: Onda hayır yoktur–yani ondan hayır gelmez–diyor. Ebu Hatem: Hadisi metruktur, el-Vakidi'nin hadisine benzer, diyor. Ebu Davud: Ciddiye alınacak biri değildir, diyor. Nesai ve Darekutni, zayıftır, demişlerdir. İbn Adiy: Bazı hadisleri meşhurdur. Ama geneli münkerdir, onlara uyulmaz, demiştir. İbn Hibban: İspattan uzak mevzu hadisler rivayet etmiştir, demektedir. Yine İbn Hibban: onun hadis uydurduğu, zındıklıkla itham edildiği söylenmiştir, demektedir. El-Burkani, Darekutni'den, metruktur, diye rivayet etmiştir. Hakim ise: Zındıklıkla itham edilmiştir, demektedir.¹

Ez-Zehebî anlatıyor: Seyf b. Ömer ed-Dabbi el-Esedî et-Temimi el-Bercemi, bazılarına göre es-Sa'di el-Kufî. El-Futuh ve'r Ridde kitabının yazarı.

Sonra Zehebî'nin anlattıklarına benzer şekilde rical alimlerinin onunla ilgili değerlendirmelerine yer verir. Rivayet edildiğine göre Cafer b. Eban, İbn Numeyr'in şöyle dediğini duymuş: Seyf hadis uydururdu ve zındıklıkla da itham edilmiştir.²

İbn Ebu Hatem şunları söylüyor: Seyf b. Ömer ed-Dabbi. Yahya b. Muin'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: el-Muharibi'nin kendisinden hadis rivayet ettiği Seyf b. Ömer ed-Dabbi'nin hadisi zayıftır. Babama Seyf b. Ömer ed-Dabbi soruldu, hadisi metruktur, hadisi el-Vakidi'nin hadisine benzer, diye cevap verdi.³

İbn Ebu Hatem, el-Ka'ka'nın hayatını anlatırken Seyf b. Ömer'in Ömer b. Temmam'dan, onun da babası Ka'ka'dan rivayet ettiği bir hadise yer verir ve şöyle der: Seyf'in hadisi metruktur. Bu yüzden hadisi batıldır. Biz sadece bilinsin diye

1- Tehzibu't-Tehzib, c.4, s.291.

2- Mizanu'l-İ'tidal, c.1, s.438.

3- el-Cerh ve't-Ta'dil, İbn bu Hatem, c.2, s.278.

bu hadise yer verdik.¹

Sözünü ettiği hadis, Seyf'in Ka'ka' b. Ömer'den rivayet ettiği şu hadistir: Resulullah'ın (s.a.a) vefatını gördüm. O gün öğle namazını kıldığım sırada bir adam geldi ve mescidde ayağa kalkarak Ensar'ın Sa'd'i-Sa'd b. Ubade'yi-halife yapmak ve Resulullah'ın (s.a.a) yolunu terk etmek üzere toplandıklarını haber verdi. Bu olay muhacirleri ürkütüp endişelendirdi.²

İbn Seken diyor ki: Seyf b. Ömer zayıftır. İbn Hacer ise, İbn Ebu Hatem'in, Seyf b. Ömer'in hadisi metruktur, sözünü aktarmıştır. İbn Abdulberr de el-İsabe'nin hamîşi olarak el-İstiab (3/263)da bu görüşü tekrarlar.

Suyuti, Seyf hadis uydurmacısıdır, dedikten sonra Sırrı b. Yahya kanalıyla Şuayb b. İbrahim'den, Seyf'ten bir hadis rivayet eder ve şöyle der: Hadis mevzudur. Rivayet zincirinde zayıf raviler var. Bunların en zayıfı da Seyf'tir.

Rical alimlerinin görüşlerinden derlediğimiz bu açıklama bu efsanenin rivayet zincirinin bilinmesini sağlamak bakımından yeterli olduğunu düşünüyoruz. Özellikle efsanenin ilk kahramanı Seyf b. Ömer'in kimliğinin iyice belirginleştiğine inanıyoruz. Onun ağırlığının ne olduğu anlaşılmış, durumu belirginleşmiştir. Görüldüğü gibi onun hakkında övücü bir söz söyleyen tek bir rical alimi yoktur.

Denebilir ki: Tirmizi, Seyf b. Ömer'den bir hadis tahric etmiş ve sahihinde yer vermiştir. Bundan hareketle onun ahkamla ve başka konularla ilgili hadisler rivayet ettiği de sanılabilir. Ya da Tirmizi'nin onun hadisini sahih kabul ettiği de söylenebilir. Bundan da Seyf b. Ömer'den güvenilir bir şahsiyet çıkarmak isteyenlerin bunu gerçekleştirmeleri mümkündür denebilir.

Fakat Tirmizi ondan sadece bir hadis rivayet etmiş ve hadisi

1- el-Cerh ve't-Ta'dil, c.3, s.136.

2- el-İsabe, İbn Hacer, c.3, s.239.

aktardıktan sonra da, bu hadis münkerdir, demiştir.

Tirmizi'nin rivayet ettiği hadis şudur: Ebubekir b. Nafi'den, o Seyf b. Ömer es-Sa'di'den, o Abdullah b. Ömer'den, o Nafi'den, o İbn Ömer'den rivayet etmiştir ki: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: Ashabıma sövenleri gördüğünüzde onu lanetleyin.

Tirmizi şöyle der: Bu hadis münkerdir. Bu da söz konusu hadise itibar edilemeyeceğini gösterir.¹

Seyf b. Ömer'in durumunu, rivayetleri aktarma gücünü anlamamız için daha fazla açıklamaya ihtiyacımız yoktur. Gördüğümüz gibi hadis uydurmacısı bir yalancıdır. Hadisi metruk bir zındıktır. Rivayet ettiği hadisler münkerdir...

Şayet konuyu efsanenin ve Seyf'in aktardığı ve realiteden alabildiğine uzak diğer hadislerinin rivayet zinciri bağlamında ele alıyorsak bütün amacımız bazı insanların bu efsanenin meşhur olduğunu, bir çok tarihçinin aktardığını, dolayısıyla bu tarihçilerin nakledenleri güvenilir bulduklarını, bu yüzden hikayenin meşhur olduğunu sanması tehlikesine dikkat çekmektir.

Doğrusu efsanenin meşhurluğu tevatür düzeyinde olmasından ya da Seyf'in aktardığı hadisin sahihliğinden kaynaklanmıyor. Hikayenin tek kaynağı daha önce de söylediğimiz gibi Taberi'dir. İbn Esir, İbn Kesir, İbn Haldun ve Ebu'l Feda gibi tarihçilerin tümü de hadisi ondan almışlardır.

İbn Esir tarihinin mukaddimesinde açıkça Taberi'nin kitabından aldığını ve eklemeye bulunduğunu belirtir...²

İbn Kesir ise -sadece- Seyf b. Ömer'e dayanarak grupların Osman'a karşı birleşip harekete geçmelerinin sebebinin şöyle açıklar: Abdullah b. Sebe adlı bir adam vardı. Bu adam zahiren

1- Sahih-i-Tirmizi, c.5, s.697.

2- el-Kamil, İbn Esir, c.1, s.3.

Müslüman görünen bir yahudiydi. Mısır'a gitti. Orada bazı insanlara kendisinin uydurduğu şeyler anlattı. Anlattığının içeriği, karşısındakine şöyle demesiydi..."¹ Sonra kıssayı aktarır ve arkasından Seyf b. Ömer'den -169. sayfada olduğu gibi-bazı hadiseler nakleder. 246. sayfaya kadar olayları aktarmaya devam eder ve şöyle der: Ebu Cafer Muhammed b. Cerir'in (r.a) anlattıklarının özeti budur.

İbn Haldun'a gelince, ed-Dar ve Cemel hadiseleri bağlamında Sebe'ye grubundan söz eder ve şöyle der: Ebu Cafer et-Taberi'nin kitabında Cemel savaşıyla aktardıkları özetle bundan ibarettir.²

Aynı eserin 457. sayfasında da şunları söylüyor: İslam hilafetine, bu çerçevede yaşanan ridde ve fetihler, ardından ittifak ve toplumsal birliğin sağlanması ile ilgili açıklamaların sonu budur. Bu açıklamaları Muhammed b. Cerir et-Taberi'nin büyük tarih adını verdiği kitabından özetleyerek aktardım...

İbn Asakir "Tarihu Medineti Dımaşk" adlı eserine gelince, bu eser ya doğrudan ya da İbn Bedran'ın ona dair tezhibi dolayısıyla bir çok yazara kaynaklık etmiştir. Bazıları ise ikisine birlikte müracaat etmişlerdir.

İbn Asakir Sebe'ye ile ilgili açıklamalarını -İbn Bedran'ın tezhibinde olduğu gibi- Taberi'den ibareye neredeyse hiç değiştirmeden aktarır. Ama 7/429 da rivayet zincirini terk ederek, Seyf b. Ömer, Ebu Harise ve Ebu Osman'dan rivayet etmiştir, der. Ardından İbn Sebe'nin Mısır'a geliş hikayesini aktarır.

İbn Asakir tarihinde Ebu'l Kasım es-Semerandi'den, o Ebu'l Hasan en-Nakur'dan, o Ebu Tahir el-Muhlis'ten, o Ebu Bekir Seyf'ten, o Sırrı b. Yahya'dan, o Şuayb b. İbrahim'den, o da Seyf b. Ömer'den şeklindeki rivayet zincirine dayanarak

1- Tarih-u İbn Kesir, c. 7, s.167.

2- Tarihu İbn Haldun, c.2, s.425.

olayları aktarır.

İbn Asakir'in İbn Sebe ile ilgili olarak naklettiği bütün rivayetlerin senedi budur. Gördüğün gibi bu hadiseleri aktarırken dayandığı rivayet zinciri itibariyle Taberi'le uyusmaktadır.

Sözün özü: İbn Sebe olaylarıyla ilgili olarak aktarılan rivayetlerin bütün yükü Taberi'nin veya Seyf'in omuzlarındadır. Daha önce de söylediğimiz gibi Taberi tarihinde aktardığı rivayetlerin sihatini garanti etmemektedir. Bilakis o bir nakildir ve araştırma ve ayıklamayı okuyucularına bırakıyor. Çünkü tarihinde aktardığı rivayetlerin sorumluluğundan beri olduğunu ifade etmiştir. Bütün sorumluluğu ravilere bindirmiştir. Daha önce belirttiğimiz gibi ravi de Seyf b. Ömer'dir ve bundan başka kanaldan da aktarılmamıştır.

Bu noktada, eğer mesele reel olanı bulmaksa, gerçeği tanımaksa ve demagoji yapmadan, taassuba kapılmadan ilmin hakemliğini kabul etmekse bu konu ile daha fazla araştırma yapmaya ihtiyacımızın olmadığını düşünüyoruz.

Böylece İlmî araştırma bu hikayenin gerçeklik oranını ortaya koymuştur. Diğer bir ifadeyle ilmi olarak bu hikayenin gerçekle uzaktan yakından alakasının olmadığını kanıtlamıştır.

Efsanenin mesnetsizliğine ve rivayet zincirinin eleştirisine dair burada anlatılanlar konuyla ilgili değerlendirmelerin tümünü oluşturmaz. Bilakis özet bir çalışma olduğu için burada anlatmadığımız daha bir çok değerlendirme vardır.

Herhalde burada Allame Seyyid Murtaza el-Askeri'nin "Abdullah b. Sebe" adlı eserinde Seyf b. Ömer hadisleri ve İbn Sebe efsanesi ile ilgili olarak yaptığı değerlendirmelere değinmek bir hakşinaslık ve insaf örneği olsa gerektir. Allame, adı geçen eserinde geniş bir çerçevede Seyf'in hadislerini tarihi hadiseler bağlamında yeniden gözden geçirmekte, uydurduğu

olay ve hadiseleri kritik etmektedir.

Bu arada Seyf b. Ömer'in uydurduğu sahabe isimlerini ortaya koyuyor ki bu isimler ondan başka hiçbir kanaldan gelmemişlerdir. Daha doğrusu tamamen onun tarafından uydurulmuşlardır.

Daha önce belirtmiştik. Allame Emîni "el-Gadir" adlı eserinin 8. cildinde Seyf b. Ömer'in mevzu hadislerini ele almış ve 701 hadis uydurduğunu belirtmiştir. Alleme, "Taberi tarihine bir bakış" başlığı altında şunları söylüyor:

Taberi, hadis uydurmacısı yalancı Sırrı'dan, meçhul ve tanınmayan Şuayb'dan ve hadis uydurmacısı metruk, değer verilmeyen ve zındıklıkla itham edilen Seyf'ten aktarılan rivayetleri yazmak suretiyle tarihini bulandırmıştır. H. 11 yılından h. 37 yılına kadar süren üç halifenin döneminde meydana gelen olayları çarpıtmak amacıyla uydurulan ve rivayet zincirine dayandırılan 701 rivayete sayfalar ayırmıştır ki kitabın diğer bölümlerinde bu sakat rivayetten sadece h. Onuncu yıla dair bir hadis rivayet etmiştir.

Bu uydurma rivayetlere Peygamberimizin (s.a.a) vefatındaki sonraki dönemlerle ilgili olarak yer vermiş ve bunları da kitabın üçüncü, dördüncü ve beşinci cüzlerine serpiştirmiştir. Beşinci cüzden sonra da bir daha bu rivayet zincirine dayalı olarak aktarılan hadislere yer vermemiştir.

Üçüncü cüzde 210 sayfadan itibaren h. 11. yılın hadiseleri ile ilgili olarak 67 hadis aktarmıştır.

h. 12. yılın hadiseleri ile ilgili dördüncü ciltte ise 427 hadis tahriç etmiştir.

h. 23 ten 37 yılına kadar süren dönemin hadiselerine ayırdığı beşinci ciltte ise 207 hadis rivayet etmiştir. Dolayısıyla toplam

701 hadise yer vermiştir.¹

Her halükarda bu efsane toplum bünyesinde yapacağını yapmış, yıkıcı etkiler bırakmıştır. Bu ise kişiyi doğru yoldan uzaklaştıran, aklına vehim ve hurafeler yerleştiren kör taassubun bir neticesidir. Üzerinden asırlar geçmesine rağmen hala tarih kitaplarında önemli bir yer tutmaktadır. Hiç kimsenin aklına araştırmak, bu önemli konumu hak edip etmediğini sorgulamak gelmemektedir.

Bir çok yazar vehimlerine bağlı olarak, arzularının peşinden giderek hikaye üzerinde akıl almaz tasarruflarda bulunmuştur. İlmî çaplarına ve doğal yeteneklerine göre hareket edip meseleyi irdeleme gereğini duymamışlardır.

Elbette bazı yazarların böyle bir olayın varlığını inkar ettiklerini, gerçeklikle alakasının olabilmesine ihtimal vermediklerini inkar edecek değiliz. Bu yazarlara göre bu efsanenin İslam tarihinde bu kadar önemli bir konumda algılanması kabul edilecek gibi değildir. Bu yüzden varlığı iddiasına karşı yoğun bir mücadele başlatmışlar. Bazıları bu efsaneye kuşkuyla yaklaşmış ve olumsuzlamak ya da olumsuzlamak yönünde bir tavır sergilemekten kaçınmışlardır.

Asıl garip olanı ise İbn Sebe meselesiyle ilgili olarak taassup içinde hareket eden, varlığını kesin olarak kabul eden ve sahabeler arasında fitne çıkardığını ısrarla savunan kimselerin varlığıdır. Bunlar, İbn Sebe'nin varlığını inkar edenlere şiddetlere saldırmaktadırlar. İbn Sebe olayına o kadar taassupla yaklaşırlar ki onun varlığını inkar etmeyi, Meryem oğlu İsa'nın varlığını veya güneşin varlığını inkar etmekle eşdeğer görüyorlar. Bu tutumun hiçbir delili yoktur. Peki İbn Sebe'nin varlığını inkar edenlere şiddetle saldıran bu zat kimdir? Muhammed Zahid el-Kevseri. Bakın neler söylüyor:

el-Kevseri diyor ki:

1- el-Gadir, c.1,s.335-336.

İbn Sevda el-Yemani adıyla bilinen Abdullah b. Sebe, sahabeler arasında fitne çıkarmak için durmadan çalışan bir kimseydi. Bu amaçla Yemen'den Hicaz'a, Basra'dan Kufe'ye, Mısır'a ve Şam'a gitmiştir. Müslümanların saflarını bozmak, aralarına fitne tohumlarını atmak, özellikle Osman ve Ali (r.a) zamanlarında kargaşa çıkarmak için didinip durmuştur. O dönemlerde Müslümanlar fitnecilerin, komplocuların yöntemlerini iyi bilmiyorlardı, fitnecilerin fitnelerinden habersizdiler. Hile, yalan ve günah ehli topluluklardan gelecek entrikaları kestiremiyorlardı. Bunları Sahih-i Buhari'de ve diğer kaynaklarda görebiliyoruz. Bu fitnelerin sonuçları her araştırmacının önünde somut olarak durmaktadır. İbn Ebi Heyseme, İbn Cerir, İbn Asakir, İbn Kesir ve İbn Sem'ani gibi güvenilir tarihçiler ve ümmetin alimleri kitaplarında tedvin etmişlerdir. Bununla beraber günümüzde bazı safsatacılar Abdullah b. Sebe adlı bir adamın varlığını temelden inkar ediyorlar, bu tür hadiselerin meydana gelmiş olmasını kabul etmiyorlar ve bu alimlerin aktardıkları rivayetleri tutup duvara fırlatıyorlar. Ki böyle bir şey de akrabalık gayretinden (İbn Sebe'nin amca çocukları olmaktan) kaynaklanıyor olsa gerektir-çünkü kan bağı sinsidir-. Bu tür yazarlar İsmail Peygamberle (a.s) Mekke arasında bir bağlantı olmasını inkar edenlere benzerler. Bunlar, adı Meryem oğlu İsa olan bir şahsın varlığını inkar edenler gibidirler. Gündüzün ortasında güneşin varlığını inkar edenlerden farkları yoktur.

Devamla şöyle diyor: Yahudilerin Müslümanlar arasında fitne çıkarmak için gecelerini uykusuz geçirdiklerini itiraf ettikten sonra bu olayları inkar etmek bir bakıma Yahudileri temize çıkarmak sayılır. Kaldı ki Seyf b. Ömer Camiu't Tirmizi'nin ricalindendir. Onun rivayetlerine bigane kalınamaz..."¹

Şeyh el-Kevseri'nin İbn Sebe kıssasına ilişkin yargısı budur. Gündüzün ortasında parlayan güneş misaliymiş! Bu kıssayı

1- Bkz. el-Mukaddematu'l-Hams ve'l-İşrin, s.3-5.

inkar eden yazarlar İbn Sebe'nin amca çocuklarıymış! Yani Yahudilermiş! Çünkü-onun tabiriyle-kan bağı sinsiymiş! Seyf b. Ömer ise aktardığı rivayetlerden bigane kalınmayacak kadar önemli biriymiş! Çünkü Tirmizi ricalindenmiş! Ravi de sika tarihçilerden Taberi'ymiş!...

El-Kevseri'nin, fitnenin kahramanı, Halife Osman'a karşı başlatılan ayaklanmanın komutanı İbn Sebe meselesini ispat etmek için ortaya koyduğu deliller bunlardır işte!

Bu açıklamaları okuyan biri el-Kevseri'nin araştırma yaptıktan ve konuya iyice kanaat getirdikten sonra bu hükmü verdiğini sanabilir. Ama öyle değildir.

Bu hüküm taassubunun, gerçekleri gizleme, çarpıtma gayretinin ve tartışma çabasının bir sonucudur. Biz, bizzat onun ağzından dökülen sözlerle onun bu hükmünü çürüteceğiz.

Senin Delilinle Seni Çürütüyoruz...

Elimizde Şeyh el-Kevseri'nin "Halid b. Velid ve Malik b. Nuveyre'nin Öldürülmesi" başlıklı bir makalesi var.

Bu makalede Kevseri, Malik b. Nuveyre olayına, Halid'in onu öldürmesine ve tarihçilerin aktardıkları gibi onu öldürdüğü gece karısıyla evlenmesine dair değerlendirmelerini sunuyor.

Halid'i savunarak bu olayı aktaran batılı yazarları eleştiriyor ve şunları söylüyor: Batılı yazarların İslam'a yönelik hınçlarını tatmin etmek için izledikleri yol sadece kara çalmaktır...

Sonra Muhammed b. İshak gibi siyer yazarlarını eleştiriyor, onları yalanlıyor, rivayetlerinin yalan olduğunu belirtiyor.

El-Vakidi'nin kitabının ispat edilemediğini ifade ediyor, onun önüne gelen her şeyi rivayet ettiğini, yalan haberlere yer verdiğini dile getiriyor.

Sonra İbn Sebe olayının tek ravisi Taberi'ye geliyor ve şöyle diyor: Taberi tıpkı İbn Esir, Ebu'l Fedâ, İbn Kesir, İbn el-Verdi

gibi temel kaynaklardan biridir. Taberi, tarihinde aktardığı her hadisenin sahilliğini garanti etmemiştir. Bilakis sorumluluktan teberi ederek aktardığı rivayetlerin sorumluluğunu ravilerine yikmiştir.

İşte Kevseri, Halid'i böyle savunuyor, tarih kitaplarını eleştiriyor ve ravilerini yalancılar olarak nitelendiriyor.

Maksadımız bu olayı anlatmak değildir. Asıl maksadımız Seyf b. Ömer'i ve şeyhlerini, ondan rivayet edenleri savunmasına dair sözlerini dinlemektir. Daha önce, Seyf'i Tirmizi'nin rivalinden sayan sözlerine yer vermiştik.

Bakalım Kevseri, Halid'i savunmak bağlamında Seyf hakkında neler söylemiş: Seyf b. Ömer et-Temimi er-Ridde ve'l futeh kitabının yazarıdır. Ebu Hatem onunla ilgili olarak şöyle demiştir: Hadisi metruktur. Hadisi el-Vakidi'nin hadisine benzer. Hakim de şöyle demiştir: Zındıklıkla suçlanmıştır, rivayeti muteber değildir. İbn Hibban'ın ona dair değerlendirmesi şöyledir: O, hadis uydururdu. İspatlanmış şeylerle ilgili olarak mevzu hadisler rivayet ederdi. Zındıklıkla suçlanmıştır. Birden çok kişi onu zayıf bulmuştur...

Ondan hadis rivayet eden Şuayb b. İbrahim için ez-Zehabi, onda cehalet var, demektedir.

İbn Adiy: Bilinen biri değildir. Bazı hadisler ve haberler rivayet etmiştir ki selefe haksızlık içermektedirler.

Ondan rivayet eden Sırrı sika değildir. İbn Cerir'in Seyf'ten gelen rivayetlerle ilgili şeyhi odur. Rivayet zincirinin Seyf'ten sonraki ravileri ise genelde bilinmeyen kimselerdir.¹

Kevseri, Halid b. Velid'i savunurken bunları söylüyor. Görüldüğü gibi Seyf'in rivayetlerini eleştiren, onu yalanlayan bir tutum içindedir. Ama bu rivayet zinciri, Taberi'nin İbn Sebe olayına dair hadisleri rivayet edip tahric ettiği isnadın aynıdır.

1- Makalat, Zahid Kevseri, s. 455-462.

O halde İbn Sebe olayıyla ilgili olarak bu rivayet zincirini sahil saymasının, gündüzün ortasındaki güneş gibi parlak olduğunu söylemesinin, buna karşılık aynı rivayet zincirini Halid b. Velid'in Malik'i öldürüp karısıyla yatması söz konusu olduğunda onu yukarıda gördüğümüz gibi zayıf kabul etmesinin anlamı nedir? Kaldı ki Halid olayı ve Malik b. Nuveyre'nin karısıyla zina etmesi hikayesini Taberi başka bir kanaldan şöyle rivayet etmiştir: Abdulhamid isnadiyla Abdurrahman b. Ebubekir'den rivayet etmiştir: Rivayette Ömer b. Hattab'ın Halid'i zem maksadıyla Ebubekir'e şöyle dediği belirtilmektedir: Allah'ın düşmanı bir müslümana saldırıp onu öldürdü, sonra da onun karısıyla yattı. Halid, geri çağrıldı. Mescide girdiğinde Ömer ayağa kalktı ve dedi ki: Aptal! Müslüman bir adamı öldürüp sonra da karısıyla mı yattın? Allah'a yemin ederim ki seni senin taşlarınla recmedeceğim!"¹

Konumuz bu kıssayı anlatması ve bu kıssaya yer vermiş olması değildir. Ama amacımız kör taassup yüzünden, heva ve hevesin peşinde gitmekten dolayı hakikatleri inkar etmenin, realiteden uzaklaşmanın hangi boyutlara vardığını açıklamaktır.

Şeyh Kevseri belki de bir görevi ileri sürerek mazeret bildirecektir. Yani Malik'in Müslüman olmasından sonra ölürüldüğü, Halid'in yanında bir topluluğun buna şahitlik ettiği, buna rağmen Halid'in onun karısıyla yattığı olayını tevil etme gereğini duyduğunu ileri sürecektir. Belki de şöyle bir mazeret bildirecektir: Halid sahabedir. Bir sahabeyi eleştirmek doğru değildir. Bu yüzden rivayetin bütün içeriğini tevil etmek gerekir. Daha önce Nevevi şöyle demiştir: Alimler şu görüştedirler: "Zahirleri itibariyle sahabeleri suçlayıcı rivayetlerin tevil edilmesi gerekir."²

Şeyh Kevseri de bu çirkin fiili işleyen Halid b. Velid'i savunmak üzere görevini yapmış. Taberi'nin rivayet

1- et-Taberi, c.3, s.243.

2- Şerhu Sahih-i Müslim, Nevevi, c.15, s.177.

zincirlerinden bazılarında yer alan Seyf'e Kevseri hak gerekçelerle ağır eleştiriler yöneltmiştir. Ama taassup ve inat başka bir rivayet bağlamında onun gözünde Seyf, sika bir raviye, İbn Sebe kıssasıyla ilgili rivayetlerine bigane kalınmayacak bir zata dönüşüyor. Burada ilim hassasiyeti, ilim adamı güvenilirliği namına bir şey görebiliyor musunuz?

Beri tarafta İbn Sebe kıssası sahabenin büyük bir kısmına yönelik eleştiriler ihtiva etmekte, onları Yahudi bir adama tabi olmakla, onun tarafından dinlerinden saptırılmakla suçlanmaktadır. Bu kıssada sahabenin çoğunun, onun çağrısına uyarak İslamın yasakladığı bir fiilin içine girdikleri anlatılmaktadır. Bu kıssada deniyor ki: Ebu Zer, Zerdüştiliğin ilkelerini, Yahudiliğin öğretilerini İbn Sebe'den öğrendi! Ammar b. Yasir onun tarafından yoldan çıkarıldı. İbn Sebe ve davasının en büyük davetçilerinden biri oldu!

Aslında bunlar Resulullah'ın (s.a.a) sözlerini yalanlamaktadırlar. Çünkü Resulullah, Ebu Zer'i doğrulukla nitelemiş ve Ammar hakkında da şöyle buyurmuştur: Ammar hak ile bareberdir ve hak da onunla beraberdir... İki şeyden birini tercih etmek durumunda kaldığında mutlaka en doğru olanını tercih eder... Ammar, hak grubu tanımanın ölçüsüdür... Onu yoldan çıkmış azgın bir topluluk öldürecektir...

Bu konuyu tamamlamak adına son olarak Resulullah'ın (s.a.a) Ebu Zer ve Ammar'la ilgili bazı hadislerine işaret etmek istiyoruz.

Ebu Zer el-Gıfari

Ebu Zer: Cudeb b. Cenade b. Seken. H.31 veya 32 senesinde Rebeze'de vefat etti. İslam uğruna eziyetlere sabreden biriydi. Doğru sözlülüğüyle bilinen meşhur zahit. Resulullah (s.a.a) onun hakkında şöyle buyurmuştur: Yeryüzü ondan doğru sözlüsünü sırtında taşımamış, yeşil ağaçlar da onun gibisini

gölgelememiştir.¹

Tirmizi aynı hadisi şu lafızlarla rivayet etmiştir: Ebu Zer gibi doğru sözlü ve sözünde duran biri yeryüzü sırtında taşımamış, yeşil ağaçlar gölgelememiştir. O Meryem oğlu İsa'ya benzer.

Bu hadis meşhurdur. Bir topluluk tarafından rivayet edilmiş, Tirmizi, İbn mace, Hakim, Ebu Nuaym gibi Hafızlar da tahrir etmişlerdir.²

Ebu Zer İslam uğruna ağır işkencelere sabreden biriydi. İslam davetini ilk olarak açıktan yapan kişi oydu. Kavminin arasında Müslümanlığını açıkça ilan etmişti. Mekke'de de Müslüman olduğunu ilan etmiş ve bu yüzden işkence görmüştü. Allah'ın peygamberine sevmesini emrettiği kişilerden biri de oydu. Nitekim Büreyde şöyle rivayet etmiştir: Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: Allah dört kişiyi sevmemi emretti ve kendisinin de onları sevdiğini bildirdi: Ali. Ebu Zer. Mikdad. Selman. Tirmizi bu hadisi sahihinde³, İbn Hacer el-İsabe'de⁴, Ebu Nuaym el-Hilye'de⁵ ve Ebu Ömer el-İstiab'da⁶ tahrir etmiştir.

Resulullah (s.a.a) "Ebu Zer benim ümmetim içinde Meryem oğlu İsa'nın zühdüne sahip biridir."⁷ İmam Ali (a.s) de onun hakkında şöyle buyurmuştur: "Ebu Zer içi ilimle doldurulmuş, sonra da ağzı bağlanmış bir kaptır."⁸

İbn Abdulberr rivayet zincirine dayalı olarak Abdurrahman b. Ganem'den şöyle rivayet etmiştir: Bir gün Ebu Derda'nın yanında bulunuyordum. Medineli bir adam içeri girdi. Ebu

1- el-İsabe, İbn Hacer, c.4,s.64.

2- Tirmizi, c.2 s.221; Müstedrek, Hakim, c.3, s.342.

3- Tirmizi, c.5,s.636.

4- el-İsabe, c.7, s.105

5- Hilyetu'l-Evliya, c.1, s.19.

6- el-istiab, c.2, s.423.

7- Usdu'l-Gabe, c.5, s.187.

8- el-İsabe, 4/24, Usdu'l-Gabe, c.5, s.187.

Derda ona: Ebu Zer'i nerede bıraktın? diye sordu. Zebede'de, diye cevap verdi.

Bunun üzerine Ebu Derda şöyle dedi: İna lillah ve inna ileyhi raciun (Biz Allah'tan geldik ve yine Ona döneceğiz). Resulullah'ın (s.a.a) Ebu Zer hakkında söylediklerinden dolayı, bedenimden bir uzvu koparsa dahi onu yermem."¹

Taberani, İbn Mesud kanalıyla merfu olarak şöyle rivayet etmiştir: Ahlak olarak İsa'nın benzerine bakmak kimin hoşuna gidiyorsa Ebu Zer'e baksın."²

Ebu Zer'in faziletine, zühdüne ve ilmine dair hadisler çoktur. İslam uğruna, marufu emretmek ve münkeri nehyetmek adına ortaya koyduğu tavırlar meşhurdur ve bu kısa çalışmaya sığmayacak kadar çok olayın bu anlanda kahramanı olmuştur.

Ne yazık ki bu mücahid adamı hiç de yakışmayan vasıflarla nitelenmişler. Onu yalancı davetlerin peşinden gidebilecek kadar zayıf düşünceli biri olarak tanıtmışlar. Öyle ki İbn Sebe'nin telkinlerinin etkisinde kalmış, onun peşine takılmış, onun sözlerini tekrarlar olmuş, onun fikrini dile getirmeye başlamış! İbn Sebe efsanesinde anlatılmak istenen budur.

Peki nerede kaldı, zahiri itibariyle sahabeleri suçlayıcı ifadeler içeren rivayetleri zahiren delalet ettiklerinden farklı bir anlama tevیل etmek? Yoksa Ebu Zer bu kapsama girmiyor mu? Acaba tasdik edilemeyecek şeyleri onunla ilgili olarak tasdik ederlerken neye dayanıyorlar? Ebu Zer gibi bir adam İbn Sebe'nin fikirlerini taşır mı? Onun inançlarına davet eder mi? O ki doğru sözlüdür. Acaba asıl Yahudilere arka çıkmak bu değil mi?

1– el-istiab, c.1, s.217.

2– el-istiab, c.1, s.216.

Ammar b. Yasir

Ebu Yakzan Ammar b. Yasir. H. 36 yılında Siffin savaşında öldürüldü.

Ammar b. Yasir ve babası İslam davetinin ilk yıllarında büyük işkencelere maruz kaldıkları halde İslama sıkı sıkıya sarılıp direndiler, onca baskıya ve belaya karşın dinlerini korudular.

Mahzum oğulları kabilesinden bazı kimseler Ammarı, babasını ve annesini –müslüman bir aile idiler– öğlen sıcağında Mekke sirtlarına götürüp işkence ederlerdi. Resulullah (s.a.a) yanlarından geçer ve “Ey Yasir ailesi! Sabredin, buluşma yeriniz cennettir.” derdi.¹

Resulullah (s.a.a) Ammar hakkında övücü ifadeler kullanmıştır ki bunlar onun menziline büyüklüğüne ve değerinin yüceliğine delalet etmektedirler. Örneğin şöyle buyurmuştur: “Ammar ayağının tabanına kadar iman doludur.” Aişe de şöyle demiştir: Resulullah'ın (s.a.a) şöyle dediğini duydum: “Ammar kırkırdak kemiklerine kadar iman doludur.”

İbn Mace ve Ebu Nuaym, Hani b. Hani kanalıyla şöyle rivayet etmişlerdir: Ali'nin (a.s) yanındaydık. O sırada Ammar içeri girdi. Bunun üzerine Ali (a.s) şöyle dedi: “Güzel ve güzelleştiren adam, hoş geldin! Resulullah'ın (s.a.a) “Ammar kırkırdak kemiklerine kadar iman doludur” dediğini duydum.”²

Halid b. Velid rivayet etmiştir: Benimle Ammar arasında sözlü tartışma çıktı. O da beni Resulullah'a (s.a.a) şikayet etti. Resulullah'ın (s.a.a) yanına geldiğimde başımı kaldırdı ve şöyle buyurdu: Ammar'a düşmanlık eden Allah'a düşmanlık eder. Ammar'a öfkelenene Allah öfkelenir.”³ Halid şöyle demiştir: O günden sonra Ammar'ı hep sevdim.

1– İbn Hişam, c.1, s.342; Hilyetu'l-Evliya, c.1, s.141.

2– El-isabe, c.2, s.512.

3– el-İsabe, c.2, s.512.

Resulullah (s.a.a) fitnelerin yağmur gibi döküldüğü zamanlarda Ammar'a uymayı teşvik etmiş ve Ammar'ın sadece hak ile beraber olduğunu vurgulamıştır.

Beyhaki, Hakim'den ve başkalarından kendi rivayet zinciriyle İbn Mesud'un şöyle dediğini rivayet eder: Resulullah'ın (s.a.a) Ammar hakkında şöyle dediğini duydum: İnsanlar ihtilaf ettikleri zaman Sümeyye'nin oğlu hakla beraber olur."¹

Adamın biri Abdullah b. Mesud'un yanına geldi ve şöyle dedi: Allah, zulme uğramamızı temin etmiştir. Ama fitneye düşmememizi temin etmemiştir. Peki fitneler başımıza yağdığı zaman ne yapalım? İbn Mesud dedi ki: Allah'ın kitabına uy. Adam: Hepsi de Allah'ın kitabına davet adına başımıza musallat olursa ne yapalım?dedi.

İbn Mesud şöyle dedi: Resulullah'ın (s.a.a) şöyle dediğini duydum: İnsanlar ihtilaf ettikleri zaman Sümeyye'nin oğlu hakla beraber olur."²

Huzeyfe b. Yeman ölüm döşeğindeydi. Yanında fitnelerden söz edildi ve orada bulunanlar: insanlar ihtilafa düştükleri zaman bize ne yapmamızı tavsiye edersin? dediler. Dedi ki: Sümeyye'nin oğlundan ayrılmayın. O, ölünceye kadar haktan ayrılmayacaktır. Ya da şu ifadeyi kullandı: O, nereye giderse gitsin hakla beraberdir."³

İbn Sa'd "Tabakat"ında Resulullah'tan (s.a.a) şöyle rivayet eder: "Ammar hakla beraberdir, hak da onunla beraberdir. Nereye giderse gitsin hakla beraber olur. Ammar'ın katili cehennemdedir."⁴

Resulullah'ın (s.a.a) "Ammar'ı yoldan çıkmış azgın bir

1 –Tarihu İbn Kesir, c. 7,s.270.

2 –Tarihu İbn Kesir, c.7, s.270.

3– el-İstiab, c.2, s.480.

4– Tabakat, İbn Sa'd, c.3, s.187.

topluluk öldürecek" hadisi meşhurdur. Bu hadis değişik kanallardan aktarılmış ve aralarında Osman b. Affan, Müminlerin annesi Aişe, Enes b. Malik, Ebu Hureyre, Cabir b. Serme ve Abdullah b. Mesud gibi isimlerin bulunduğu bir grup sahabe tarafından rivayet edilmiştir.

Hatta bunlar arasında Muaviye b. Ebu Süfyan, Amr b. As, Ammar'ın katili Ebu Gadiye de vardır.

İnsanlar bunu biliyorlardı. Ama Muaviye hadisi batıl bir yolla tevil ederek zihinleri bulandırdı. Ammar öldürülüp de Şam ordusu bozulunca, Resulullah (s.a.a) tarafından "azgın topluluk" olarak nitelendirilen grubun kendileri olduğunu anlayınca sorumluluktan kurtulmak için böyle bir hileye baş vurdu.

Muaviye basit ve düşüncesiz insanları aldatmak için hileye başvurarak şöyle dedi: Biz Ammar'ı öldürmedik, onu buraya getirip mızraklarımızın hedefi haline getirenler onu öldürdüler.

Aslında bu, Amr b. As'ın hilekarlığının, dehasının bir göstergesiydi. Bu mugalata zayıf karakterliler üzerinde beklenen etkiyi yapmıştı.

İbn Teymiye'nin öğrencisi İbn Kayyim el-Cevziye şöyle diyor: Batıl tevillere örnek, Şamlıların (Muaviye taraftarlarının), Resulullah'ın (s.a.a) Ammar ile ilgili "onu yoldan çıkmış azgın bir topluluk öldürecek" sözünü "onu biz öldürmedik, onu buraya getirip mızraklarımızın hedefi haline getirenler öldürdü." şeklinde tevil etmeleridir. Bu tevil lafzın hakikatine ve zahirine aykırıdır. Çünkü onu öldüren, bizzat öldürme fiilini gerçekleştirendir, onu kendilerine yardım etmesi için getirenler değil. Nitekim Şamlılara en güzel cevabı, kendilerinden daha çok hakka ve hakikate daha layık olan (Ali) şöyle cevap vermiştir: "Hamza'nın katili de onu savaşa getirip müşriklerin mızraklarının hedefi haline getiren Resulullah (s.a.a) ve ashabı

mıdır?’”¹

Ammar’ın menkıbeleri, hayatı boyunca hak uğruna sergilediği tavırları, onunla ilgili olarak varit olan hadisleri, onun hakkında inen ayetleri anlatmaya kalksak buraya sığmaz. Ayrıca maksadımız Ammar’ın hayatını anlatmak da değildir.

Söylemek istediğimiz şey şudur: Allah’a ve Resulüne karşı yapılabilecek en büyük küstahlık, İslamı savunmak, hakka tabi olmak ve hakkın hakim olmasını sağlamak uğruna hayatını cihadla, işkencelerle geçiren ve sonunda da şehit olan bu adamı bu şekilde karalamak veya onu İbn Sebe’nin telkinlerine kapılmakla, onun peşinden gitmekle, insanları ona davet etmekle suçlamaktır. Aslında böyle bir cüretkarlığın sebebi bellidir. Ona karşı en büyük suçu işleyen azgınlar topluluğu, onu öldürmenin sorumluluğundan, İslam toplumunda meydana getirdikleri kargaşadan kurtulmak için böyle bir hikayeye dört elle sarılmışlardır.

Keşke bu adamlar, bırakın anlattıklarına dair kesin bir hüküm ifade eden bir delil sunmayı, sırf olabilir mi acaba diye bir kuşku uyandıracak herhangi bir kanıt sunabilselerdi. Allah Ammar’a rahmet etsin, hakkın yanından asla ayrılmadı, batılla savaştı ve Resulullah’ın (s.a.a) haber verdiği gibi yoldan çıkmış azgın topluluğun kılıçlarıyla şehit edildi.

Ammar’ı İbn Sebe’nin izleyicisi olarak vafedenler, başışlanmaz bir suç işliyorlar. Çünkü bu tutumlarının asıl anlamı, Resulullah’ın (s.a.a) Ammar hakkında söylediği övücü sözleri reddetmektir.

Aynı cinayeti değerli sahabe Zeyd b. Savhan hakkında da işlemişler. O nu da İbn Sebe düşüncelerinin baş davetçisi olarak tanıtmışlar. Bu iftiracıların onun hakkında söyledikleri doğru gibi vehmedilebileceği için onun hakkında kısa bir açıklama yapmakta yarar vardır.

1– es–Savaiku’l–Mursele, İbn Kayyim el–Cevziye, s.10.

Zeyd b. Savhan

Zeyd b. Savhan b. Hucr b. Haris Ebu Selman el–Abdi. H. 36 yılında öldürüldü. Resulullah (s.a.a) ona “Zeydu’l Hayr”(Hayırlı Zeyd) adını vermişti.

Zeyd, gündüzlerini oruçla gecelerini ibadetle geçirenlerdendi. Cuma gecelerini ibadetle ihya ederdi.

İbn Hacer, İbn Seken, İbn Ebu Şeybe gibi alimler Resulullah’tan (s.a.a) şöyle rivayet etmişlerdir: Zeyd b. Savhan’ın uzuvlarından biri ondan önce cennete gidecektir.” Nitekim müşriklerle girilen bir savaşta eli kopmuştu. Bazılarına göre Zeyd’in eli Nehavend savaşında kopmuştu.¹

İbn Abdulberr şöyle der: Resulullah’tan (s.a.a) çeşitli kanallardan rivayet edilmiştir ki, Resulullah (s.a.a) çıktığı bir yolculukta bir süre uyukladı. O sırada ağzından şu sözler döküldü: Zeyd. Hangi Zeyd? Cüde b. Zeyd. Hangi Cüde b. Zeyd? Bu sözlerinin anlamı soruldu.

Buyurdu ki: Ümmetimden iki adam var. Birinin bir uzvu ondan önce cennete gidecektir. Ya da: bedeninin bir kısmı ondan önce cennete gidecektir, dedi. Diğeri ise öyle bir kılıç darbesi indirecektir ki onunla hak ile batılı birbirinden ayıracaktır.

Ebu Ömer anlatıyor: Zeyd’in eli Celevla savaşında koptu. Cemel savaşına Ali’nin (a.s) saffında katılarak şehit oldu. Cüde b. Ka’b ise sihirbazı öldürdü...”² Ka’b da cemel savaşına Ali (a.s) ile beraber katılmıştı.

Zeyd gözde ve öncü bir şahsiyetti. Ömer b. Hattab’ın yanına bir heyet içinde gitmiş, Ömer de ona ikramda bulunmuştu. Kendi elleriyle Zeyd’in atının eğerini takıp bağlardı. Merkebenin dirseğine basarak onun binmesini sağlardı ve: Ey Kufeliler! Siz de Zeyd’e bu şekilde saygı gösterin, derdi.

1– Tehzib, İbn Asakir, c.3, s.410.

2– el–İstiab, c.1, s.560.

Zeyd bineğine binmek istediğinde Ömer b. Hattab üzenisini tutar, sonra orada bulunanlara şöyle derdi: Zeyd'e, kardeşlerine ve arkadaşlarına siz de bu şekilde saygı gösterin.¹

Selman kendi emir olduğu halde namazda ve hutbede onu öne geçirirdi. Hafız ve İbn Adi Ali'den (a.s) şöyle rivayet etmişlerdir: Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: Bedenin bazı organları kendisinden önce cennete giden bir adamı görmekten hoşlananlar Zeyd b. Savhan'a baksınlar.²

İbn Asakir anlatıyor: Hatib Bağdadi ve Ebu Ya'la şöyle rivayet ettiler: Zeyd'in eli müşriklerle yapılan bir savaşta kesildi. Bundan sonra bir müddet yaşadı ve Cemel savaşında öldürüldü.³

Zeyd öldürüldüğü sırada elbiseleriyle defnedilmesini vasiyet etti. Öldürülmeden önce şöyle demiştir: Gökten bir elin uzanıp bana "gel" diye seslendiğini görüyorum. Ben şimdi ona gidiyorum, ey Emirülmüminin!⁴

Her halükarda İslam tarihiyle ilgili herhangi bir araştırma yapan yazarların bu efsane karşısında gerçeği arayan bir araştırmacı tavrıyla durmamaları üzüntü vericidir. Hikayeyi olduğu gibi aktarmaları, hatta daha da kökleşmesine sebebiyet verecek yorumlarla nakletmeleri, toplum içinde iyice kök salmasına yol açan bir tutumla ele almaları hem esef vericidir, hem de bu efsanenin kötülüklerinin ümmet içinde yayılmasına neden olmaktadır. Kaldı ki bunların çoğu derin ve onulmaz gafletleri yüzünden güzel ve faydalı bir iş yaptıklarını sanmaktadırlar.

Oysa realiteyle yüz yüze gelselerdi donuk, ruhsuz bir tablo ile karşı karşıya olduklarını göreceklerdi. Siyasal amaçlarla, halkın

1- İbn Asakir, c.6, s.11.

2- Kenzu'l-Ummal, c.11, s.685.

3- Tarih-u İbn Asakir, c.6, s.11.

4- Tarihu'l-Kufe adlı kitabımızda Zeyd'in hayatını ayrıntılı olarak anlattık.

zihninin bulandırılması için, batıl vehimlerin yayılması için kotarılmış bir proje olduğunu, büyük küçük bütün insanların zihinlerinin temelsiz safsatalarla doldurma gayesiyle ortaya atıldığını anlarlardı.

Temennimiz siyasal amaçları ve akidevi ayrılıkları arkasında gizleyen bu ve benzeri hurafelerin taassup ve tarafgirlikten uzak bir şekilde araştırılmasıdır. Ta ki gerçek ortaya çıksın. Çünkü tabi olmak için haktan iyisi yoktur. Kaldı ki böyle bir araştırma sayesinde batıl hakkın karşısında tutunamaz, hayali karartılar gibi kaybolup gider.

Biz bu gibi batıl kıssaların ilelebet devam etmeyeceklerine inanıyoruz. Bunlar bir süre sonra dağılması kaçınılmaz bulutlardır. Darmadağın olmak zorunda olan engellerdir. Yırtılıp açılmaktan başka çaresi olmayan perdelerdir. Yeter ki ilim sözünü söylesin, adalet hükmünü icra etsin.

Biz ilim için, adalet için yazıyoruz. Bir kişinin ilim ölçülere göre konuşmasından daha güzel bir şey yoktur. İlim tanıdığı, tanımladığı adalete göre hükmetmekten daha görkemli bir şey olamaz. Bir şeyi bilmeden önce onun hakkında hüküm vermek affedilmez bir hatadır.

MESELENİN ÖZÜ

Bu kısa çalışmamız çerçevesinde söz konusu yazarların nasıl araştırma yaptıklarını gördük. Bunların ilmi esaslara, mantık kurallarına, reel olgulara dayanan çalışmalar olmadıklarını tespit ettik. Bilakis bunlar taassubun ötesine geçmeyen, rivayetleri üstünkörü aktarmadan öte bir anlam ifade etmeyen sınırlı çalışmalardır. Daha doğrusu araştırmaya, objektif analize dayanmayan taklidi çalışmalardır.

Bunlar hadiselere, gerçekleri ters yüz eden kimselerin gözüyle bakıyorlar. Hakikatleri değiştiriyorlar. Başkalarının kalıplarını dayatıyorlar ki bu kalıplar hiçbir şekilde realiteye dayanmıyorlar. Bilakis gerisinde vehmi hayaller yatıyor. Duygusal sapmaların beslediği uydurma tablolarla çıkıyorlar karşımıza, kör taassubun beslediği mesnetsiz değerlendirmelerle belirginleşiyorlar.

Daha önce müsteşriklerin aramıza saçtıkları zehirli tefrika tohumlarının oluşturduğu tehlikeye dikkat çekmişim. Bunlar bu konuda türlü yöntemler kullanıyorlar. Amaçları müslümanların birliği binasını temelden yıkmaktır. Müslümanların dinlerinin öğretilerine sarılmalarını engellemektir. Sonra da yıkılan İslami binanın enkazı üzerinde İslam düşmanlarının amaçlarına hizmet eden, hedeflerini gerçekleştiren kaleler inşa etmektir.

“Oryantalizm, emperyalistlerin amaçlarını gerçekleştirmek için izledikleri bir yol haline gelmiştir. Müslüman halklar üzerinde hakimiyet kurmalarının vesilelerinden biri olmuştur” dersek gerçekten uzaklaşmış olmayız. Nitekim İslamla ilgili araştırmalarının gerisinde hangi amaçları gizlediklerini, zehirlerini saçmak için, hedeflerini gerçekleştirmek için neler yaptıklarını gördük.

Yine bir çok yazarın, oryantalistlerin aldatıcı yöntemlerine, yaldızlı sözlerine kandıklarını gördük. Bu yüzden onların sözlerini herhangi bir araştırmaya tabi tutmadan aktarmışlardır. Hatta büyük bir cüretkarlıkla onların görüşlerini esas kabul ederek kendi çalışmalarının mihrini haline getirmişlerdir. Bu tür yazarların çalışmalarında objektifliğin yeri yoktur. oryantalistlerin İslama karşı besledikleri taassubun farkında bile değildirlir.

Yazarların bu tür görüşlerin oluşturduğu tehlikenin, çarpıtma, yanıltma, bulandırma ve maniple etme amaçlı bu zararlı girişimlerin yıkıcılığının farkına varmasını umuyoruz.

Burada ve önceki cüzlerde bazı yazarların Şiaya yönelttikleri gerçekle ilgisi olmayan eleştirilerini, insaf ve araştırmadan uzak saldırılarını tartıştık.

Kendi açımızdan duygusal davranmadığımızı, Şiaya yöneltilen haksız suçlamalara, batıl olarak nitelendirmelere, bunun gibi daha nice hakikatten uzak ifadelerle tanımlamalara cevap verirken doğru eleştiri ve dengeli, ölçülü cevap ilkesinden sapmadığımızı düşünüyoruz.

Bazılarının kefi hafiftir, dağarcıklarında birikim yoktur, bu yüzden kısır tartışmalara, didişmelere yönelirler. Suçlamaları bertaraf etmek için boş sözlerle arzi endam ederler. Biz bu gibi kimselerin sözlerini bir kenara bıraktık, deyim yerindeyse çöp sepetine attık. Bunların üzerinde konuşmaya değmez.

Son olarak diyoruz ki: Zaman içindeki olaylarla geçip gitmiştir, olaylar acılarıyla birlikte maziye karışmıştır. Ayrılık hastalığı, tefrika illeti ümmetin bedenini bitap düşürmüştür. Bundan geriye hüsrana ve yıkım kalmıştır. Yüce Allah'tan dileğimiz müslümanların kelimelerini bir yapması, birliklerini sağlamasıdır. Aralarında sevgi, hoş görü ruhu gelişsin. Aralarında onları Allah'ın rızasını elde etmeye, ümmetin

mutluluğunu gerçekleştirmeye yol açan ameller, çalışmalar yayılsın. O işitendir, dualara icabet edendir.¹

1 – Kitabın başında (s.12) bu çalışmaların merhum yazar, İslam düşünürü şeyh Esed Haydar Necefi'inin değerli eseri "el-imam es-sadık (a.s) ve'l mezahibu'l Erbaa" dan derlendiğini belirtmiştik.